

יורו משפטיך

מוסדות "יורו משפטיך" בראשות מורנו הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א

רח' הקבלן 7 הר נוף ירושלים | טלפקס: 02-6540222

גיליון חודש ניסן ה'תשפ"א | 21

דיני ערב פסח שחל בשבת (ליל הסדר במוצ"ש)

פסקי הלכות בקיצור נמרץ

מפי הרב הגאון רבי גדעון בן משה שליט"א
ראש כולל ובית הוראה "יורו משפטיך" ואב"ד לממונות ירושלים ת"ו

פרק ב – מכירת המין

א. **מכירת חמץ**. יזדרז למכור החמץ (ע"י הרבנות המקומית, או בדי"ץ מוסמך) כמה שיותר מוקדם, וכבר בימים אלה החלו הרבנים במכירת החמץ, ולא יחכה עד לרגע האחרון. כיון שהשנה מקדימים את מכירת החמץ לערב שבת – יום ששי. ואף על פי שעדיין לא כינס את כל החמץ למקום מסוים, ואפילו אם עדיין אינו יודע היכן בכוונתו לכנס את החמץ, מ"מ יכול למכור החמץ, ולאחר מכן יכנס את החמץ למקומות סגורים ומסומנים (מאחורי מחיצה) שלא יבא להשתמש בהם בפסח בטעות. [ודע, דבשטר מכירה המרכזי שעושים הרבנים עם הגוי מציינים שמוכרים את החמץ של כל אותם שחתמו על שטרי ההרשאה, "בכל מקום שברשותם", כך שבכל מצב החמץ נמכר בכל מקום שיחננו].

ב. **שכח ולא מכר** עד ערב שבת, קרוב לזמן איסור הנאה מהחמץ (בשאר שנים), ויכל למכרו גם לאחר מכן עד לכניסת השבת. [דבאמת אין החמץ נאסר אלא ביום שבת בזמן איסור הנאה, ולא ביום ששי. אלא שהרבנים נוהגים לערוך את המכירה, החתימות והקניינים עם הגוי, כמו בשאר שנים, משום לא פלוג או משום שלא יבואו לטעות בשאר שנים. מ"מ כותבים בשטר המכירה המרכזי עם הגוי שכוללים במכירה גם את כל מי שיצטרף מאוחר יותר. [ועיין מ"ב סימן תמד ס"ק כ. ע"ש. ובדעת תורה למחש"ס סימן תמד ס"ב בשם הזכור לאברהם. שו"ת מהר"ם שיק או"ח סימן קכ]. ויזהרו הרבנים לכתוב בשטר המכירה יום יג בניסן ולא יום יד כבשאר שנים. (הגרי"ח זוננפלד בקונטרסו). אלא שאדם זה יצטרך לטרוח למצוא רב שעדיין יכול לצרפו למכירה].

ג. **מכירה בטלפון או בשאר אמצעים אלקטרוניים**. לכתחילה ימכור החמץ ע"י הרב המקומי במפגש פנים אל פנים, ויעשה עמו גם קניין (סודר) לחיזוק השליחות. ויראה ע"י זה את הרצינות במכירה. אך בשעת הדחק או למי שנמצא בבידוד וכד' ואין באפשרותו להגיע לרב, ויכל למכור את החמץ גם ע"י שליחות בטלפון או בדואר אלקטרוני וכיוצא בהם. [דבכל שמינה אותם כשלוהו למכור את חמצו, סגי בהכי. וי"א דאפילו בגילוי דעת סגי. והקנין לחיזוק השליחות אינו לעיכובא].

פרק ג – בדיקת המין

א. מקדימים את בדיקת החמץ ליום חמישי בערב, שהוא ליל י"ג בניסן. (במקום ליל ארבעה עשר בניסן, שהוא ליל שבת). ובדקין את החמץ לאחר צאת הכוכבים, לאור הנר בחורים ובסדקים, כבכל שנה.

ב. אף על פי שהקדמנו את בדיקת החמץ לליל יג בניסן, אפ"ה מברכים על בדיקה זו כבכל שנה "ברוך... אשר קידשנו במצותיו וציוונו על ביעור חמץ". [ולא דמי למי שיוצא מביתו תוך ל' יום לחג שגיי"ב מחוייב לבדוק הבית כדאיתא בשו"ע סימן תל"ו ס"א, אך אינו מברך. נ"ל דשאני התם שהוא מקרה בודד לאדם יחיד ולא תקנו לו חכמים ברכה. משא"כ הכא שהיא תקנה לכל העולם. תקנו להקדים הבדיקה עם ברכה].

מי שלא בדק בליל יג בניסן (יום חמישי בערב) מכל סיבה שהיא, חייב לבדוק ביום ששי, ביום – ובברכה. [שו"ע סימן תל"ג סעי' א].

ד. לא בדק עד שנכנסה כבר השבת, יש מתירים שיאמרו לגוי לטלטל נר הדולק ויבדוק יחד עמו. ויש אוסרים וסוברים שבכה"ג יסמוך על ביטול

פרק א – תענית בכורות

א. הבכורים מתענים בערב פסח, בין בכור מאב בין בכור מאם, זכר לנס שנעשה לבכורי ישראל שפדאם הקב"ה בשעה שנגף בליל פסח את כל בכורי מצרים. [חזון עובדיה פסח עמ' רז].

ב. השנה יוצא ערב פסח בשבת, ואין תענית זו דוחה את השבת. לדעת מרן השלחן ערוך (סימן תע סעי' ב, ב"א בתרא) כיון שהתענית נדחה מזמנו המקורי, אין טעם להקדימו ליום אחר, ולכן אין חובת תענית על הבכורים בשנה זו. [כיון דאידיחי אידחי. חזון עובדיה פסח עמ' רנד].

ג. לדעת הרמ"א (שם. וכך נהגו בני אשכנז) מקדימים התענית ליום חמישי (י"ב בניסן). מיהו גם בשנה זו יכולים הבכורים להפטר מחיוב התענית ע"י שישתתפו בסעודת מצוה כמו סעודת ברית מילה או פדיון הבן, או בסעודת "סיום מסכת". [נשוב אינם צריכים להתענות ביום ו'. אג"מ או"ח ח"ד ס"י סט ס"ק א. חק לישראל וועלץ בשם הגרי"ח זוננפלד שכן מנהג ירושלים. ועוד]. ולכן נוהגים לערוך סיומי מסכת ציבוריים, על מנת לפטור את הבכורים מהצום. ואם אפשר גם לבכורים ספרדים להשתתף בסעודת מצוה כנ"ל, טוב שיעשו כן. [חזון עובדיה שם עמ' רנד ס"ג. לחוש לאחרונים שכתבו שנהגו להתענות גם בשנה כזו. כשאפשר בנקל לעשות כן. ע"ש. וטוב שיכריזו על כך **בציבור, בשבת קודם, שעושים סיומי מסכת ביום חמישי שחרית, כדי שיוזכו להשתתף בהם, וגם יעבירו מאיש לחבירו לידע את אותם שעדיין אינם שומרים תו"מ שזרעם להקפיד להשתתף בסיום המסכת בער"פ, ויזכו גם הם להתפלל שחרית באותו היום ולהניח תפילין וכו'. וגם ישתתפו בסיום המסכת].**

ד. מי ששכח ולא התענה ביום חמישי (וגם לא השתתף בסיום מסכת), ונזכר ביום ששי, י"א שיתענה ביום ששי או שישמע סיום מסכת ביום ששי ויפטר מהתענית. [הגרי"ח אלישיב זצ"ל דומיא דמשי"כ המ"ב בסימן תרפ"ו ס"ק ג לגבי תענית אסתר מוקדם. וכ"כ בדני ער"פ שחי"ב להגר"ש דבליצקי זצ"ל. הובאו בלגיון מים חיים להגר"י הלוי דינר שליט"א ניסן תשפ"א גליון 429. ועיין כה"ח סימן תע ס"ק כ].

ה. יש שנהגו לעשות סיום גם ביום חמישי וגם ביום ששי. כדי לצאת אליבא דכולי עלמא. [עיין חזו"ע פסח עמ' רנד הערה ג. וכך נהג מרן הסטייפלר זצ"ל וכך נוהג אחריו בנו שידבל לחיים טובים מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א. עיין ארחות רבינו ח"ב עמ' נז. ובמקראי קודש סימן כג].

ו. מיהו אב שרגיל להתענות בשביל בנו הבכור עד שיגדל, וכן נקבות בכורות אפילו אותן שמתענות בשנה רגילה, פטורים לגמרי מהתענית בשנה זו. ואין צורך שישתתפו אפילו בסיום מסכת לפטור עצמם. [דהוה דלא להוסיף עלה. חזון עובדיה פסח עמ' רנד ס"ג].

ז. נחלקו אחרוני זמננו אם מועילה שמיעת סיום מסכת בשידור חי מהרדיו או דרך ה"זום" וכיוצא בהם לפטור מתענית בכורות. וכשאי אפשר בעניין אחר [כגון חולה בכור המרותק למסת חוליו או אדם שנמצא בבידוד וכיו"ב], יש לסמוך על המקילין ולהיפטר ע"י זה מהתענית. [עיין בספר שלמי מועד עמ' שטט, שכן הורה הגר"שז אורעבך. וכ"כ בספר יומא טבא לרבנן פ"ו סעי' יא. וכ"כ בספר עטרת נבונים ח"ח משו"ת משיב נבונים סימן מה הנד"מ. ע"ש. ועיין אשרי האיש עמ' שסג. וחזו"ע עמ' ריב הערה נ. ובפרט אם יש קשר קדום בין המסיים לשומע, ויודעים זה מזה בשעת הסיום, דמהני טפי. וכ"ש השנה דעצם חיוב התענית שנוי במחלוקת].

החמץ, דמועיל מדין תורה. ויבדוק במוצאי חמץ. (כמבואר בסימן תלה). וכ"ש שגם מוכרים את החמץ לגוי. ועוד שהאידיא מנקים היטב הבתים קודם הפסח. וכתב הגאון ר' נסים קרליץ זצ"ל שכל המנהג, שלא בודקים. עיין היטב בשערי המצוינים בהלכה סימן קטו ס"ק א. ובשעה"צ סימן תלה או"ט. חק לישראל וועלץ עמ"ס. ובפסק"ת סימן תמד ס"ק א הערה 6. ובשו"ת יחיה דעת ח"א סימן צא ס"ב הערה ב. וחזו"ע פסח עמ"ס ועמ"ס רג"ד. ודע, דלדעת המתירין בדיקה בליל שבת ע"י סיוע של נכרי, אם יקח הגוי בידו פנס ל', הוא קיל טפי משום דהוי שבות דשבות באמירה לגוי במקום מצוח].

ה. לאחר הבדיקה מבטל את החמץ ואומר: כל חמירא דאיכא ברשותי, **דלא חזיתיה ודלא ביערתיה**, ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא. (כלומר כל חמץ ושאר שיש ברשותי, שלא ראיתי ושלא ביערתי, יתבטל ויהיה כעפר הארץ) וטוב שיאמר נוסח הביטול ג' פעמים. פעמיים בנוסח הני"ל, ובפעם השלישית [בלבד!]: **יאמר: ליבטיל ולהוי "הפקר" כעפרא דארעא.** [לחוש לשיטת התוספות. אבל לא יאמר כן כל הגי'פ דמגרעות נתן. עיין אור לציון ח"ג].

ו. לאחר סיום הבדיקה. יכנס את כל החמץ שמשירר לצורך האכילה ביום ששי ובשבת בבקר [לאותם שאוכלים עדיין חמץ] ויניחם בשקית ניילון סגורה ובתוך קופסת קרטון וכד', במקום מסוים ושומר בפנינת הבית, ויתן דעתו שילדים קטנים לא יגעו בחמץ ולא יפזרו ממנו בבית, שאם כן, יצטרך לחזור ולבדוק את כל הבית מחדש!

פרק ד – ביעור המין

א. בכל שנה מבערים את החמץ בשריפה בערב פסח. בשנה זו לא נוכל לבער את החמץ בשריפה בשבת, ועל כן מקדימים לבער את החמץ בשריפה ביום ששי.

ב. יזכור ליקח הלולב שנטל בחג הסוכות לשריפת החמץ. [בא"ח פ' וזאת הברכה אות ח].

ג. אף על פי שביום ששי (שהוא יג בניסן) מותר לאכול חמץ כל היום, מ"מ טוב לבער החמץ בערב שבת זו עד תחילת שעה ששית (שעה 11:28 ששון ק"ף), כמו בערבי פסחים בשאר שנים, כדי שלא יבואו לטעות בשאר שנים ויבערו החמץ לאחר חצות היום. [שו"ע סימן תמד ס"ב. ומ"ב ס"ק ט. וחזו"ע פסח עמ"ס רנה]. ועדיין אין צורך לומר את נוסח ביטול החמץ (הרחב, כמו שאומרים בכל שנה לאחר שריפת החמץ), כיון שבכוונתו לשייר חמץ ולאכול ממנו בסעודות שבת (ראשונה ושניה). [גם איך יעשה חוכא ואיטולוא שאומר שמבטל החמץ: דחזיתיה ודלא חזיתיה, ובכוונתו עוד לאכול ממנו]. אלא יאמר את נוסח הביטול בשבת בבקר, לאחר סיום אכילתו, וקודם זמן איסור הנאה מהחמץ. [שו"ע סימן תנד ס"ו. חזון עובדיה פסח עמ"ס רנה ס"ד].

ד. אדם שאכן מסיים עם אכילת החמץ מוקדם יותר, וכגון שמבער החמץ ומפסיק מלאכול ממנו כבר מליל יג בניסן (חמישי בלילה לאחר ביעור החמץ) או בששי בבקר לאחר שריפת החמץ. ולא יביא עוד חמץ לרשותו, מכאן ועד כניסת החג. יוכל לומר את נוסח הביטול של היום (הנוסח הרחב: דחזיתיה ודלא חזיתיה דביערתייה ודלא ביערתייה), מיד כשהחליט לסיים עם החמץ, ולא יצטרך לחכות לאמרו בשבת.

ה. **הגעלת כלים.** מעיקר הדין מותר להגעיל כלים של חמץ עד סמוך לכניסת השבת, ולא חיישינן שמא יבוא לטעות בשאר שנים, שלא מגעילים כלים לאחר שעה חמישית. [עיין בשו"ע ריש סימן תנב. חק לישראל להגרי"י וועלץ ס"ב כב]. ויש מחמירים שלכתחילה יגעיל עד שעה חמישית, כמו בכל שנה. [קונטרס ערי"פ ש"ב להגרי"מ שטרנבוך שליט"א].

ו. הנוהגים להקפיד **ללוש מצות מצוה בערב פסח**, בשנה זו יאפו את המצות ביום ששי לאחר חצות. [שו"ע סימן תנח. וני"ל דא"צ לומר נוסח הביטול של הפירורים דחמץ].

פרק ה' – ההכנות מיום ששי לקראת השבת והחג

א. **מסתפרים ומתגלחים לכבוד הרגל.** [דאיכא בזה כבוד הרגל. ועיין כה"ח תרצג או"ג. וחזו"ע יו"ט עמ"ס רסז]. וכן יטול ציפורניו לקראת הרגל [שו"ע סימן רס ס"א לגבי שבת. ומט"א סי' תרכ"ה סי"ג לגבי עיו"ט].

ב. **ולדעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל מותרים להסתפר ולהתגלח גם בלילה.** ואפילו לדעת רבותינו המקובלים. [עיין בשו"ת יחיה דעת ח"א סימן כ, שהעלה שמותר להסתפר בלילה גם לפי דעת רבותינו המקובלים. וכ"כ ביחוד ח"א סימן מא בהערה. ובמו עינינו ראינו לרבינו עט"ר דעביד עובדא בנפשיה, שהיה מסתפר בלילה. ועיין בשו"ת שמחת כהן או"ח סימן קמה שחכמי גרבה נו"י לגבי ערב שבעות בכה"ג, וסוף דבר העלו להתיר להסתפר כבר מליל מח לעומר ע"ש. ושכן דעת מוהר"מ בשו"ת שואל ונשאל ח"ב סימן ס. ונדפסו גם בספר מאמר רחמים למוריני הרב רחמים חי חיותה הכהן זצ"ל על ספירת העומר ושבעות ח"ב עמ"ס שמ סימן ה.ע"ש].

ג. מצוה על האדם לטהר עצמו לקראת הרגל. ואף מי שאינו רגיל לטבול בכל ערב שבת, יטבול במקוה טהרה בערב שבת [או בערב הייזט] לקראת היום הקדוש. [ועיין חזו"ע יו"ט עמ"ס קב]. ואם אינו יכול לטבול או שחושש

מפני הדבקות (מפני המגיפה רח"ל) וכד', ישפוך על עצמו לפחות תשעה קבין של מים שאובין (שהם 12.5 ליטר). [לטהר עצמו עכ"פ מטו"ק. ויכול לעשות כן גם ע"י שיעמוד מתחת למקלחת בשיעור זמן שישפכו עליו 12.5 ליטר מים. עשו"ת ישכיל עבדי ח"א סי' יג. שבת הלוי ח"א סי' כד, מנח"י ח"ד סי' כא]. ואם גם זה אינו יכול, יעשה נטילת ידים כסדר שכתב הרב בן איש חי (ש"ר פרשת נצבים או"ג. וכה"ח סי' תקפא ס"ק פה. וסי' עו ס"ק כב בארוכה), כלומר נטילה של ארבעים פעם עם הכוונות שכתב שם.

ד. יש לציין כי בשנה כזו אין עירוב תבשילין וגם לא יועיל להניח עירוב תבשילין, כיון שהיו"ט בא לאחר השבת [ולא לפני].

ה. יש לדאוג לאש מצויה שתהא דולקת בבית לצורך מוצאי שבת [לצורך הדלקת נר יו"ט ע"י האשה, הדלקת נר ההבדלה, אש לצורך הבישולים וכד'].

* נר נשמה של 24 שעות לא מחזיק מעמד עד זמן ההדלקה במוצ"ש וטוב לקחת נר של 26 שעות או נרות נשמה המצויים כיום של 48 שעות. יש המוסיפים מעט שמן זית לנר ה-24 שעות [בערב שבת] ודולק ע"י כד' 27 שעות ויותר.

ו. כשחל יו"ט במוצאי שבת, מבדילין בקידוש [כסדר יקנה"ו. שו"ע סימן תעג ס"א], ולכן ראוי להכין נר 'אבוקה' להבדלה במוצ"ש, ולכן יחתוך מהנר הקלוע של ההבדלה חתיכה בגודל 2-3 ס"מ (או ישמור קצה של נר ההבדלה, לפני סיומו) וידביק לצלחת [זכוכית או מתכת, אך לא צלחת חד פעמית, מחשש דליקה ח"ו] מערב שבת, ויניח בצד לצורך ההבדלה, ובמוצ"ש ידליקנה מאש מצויה, ויקיים בה מצוה מן המובחר באבוקה. [ואע"פ שיש לו נר בודד דולק, מ"מ מותר לו להדליק נר אבוקה להבדלה, ואין לחוש בזה משום הדלקת נר שלא לצורך ביו"ט, דק"ל מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך, ואף דבעינן צורך קצת, קיום מצות האבוקה הוי צורך קצת, דלא גרע מנר ביהכניס וברית מילה שומרת להדליקם כדאיתא בשו"ע סימן תקיד ס"א ה ומ"ב ס"ק ל. חוט שני יו"ט פ"יג סק"ג. וכן מסקנת הגר"שז אויערבך כמבואר בשש"כ ח"ג פרק סב הערה לא, ודלא כפי שפקפק בזה בתחילה].

ז. המדליקות נרות יו"ט בשמן ופתיל צף, טוב להכין מבעוד יום מספר פתילות מושחלות למצופים [יפתיל צף"ה] כדי שיהיו מוכנים לצורך הדלקת נר יו"ט במוצ"ש. [לצאת מחשש כל דהוא של מכה בפטיש. ואם המצופים מחוברים זה לזה כשרשרת, ומנתקם זה מזה. יש המדמין זה לגביעני אשל המחברים. דדעת הגר"שז"א [שלחן שלמה סי' שיד ס"ק ג.ג] שמותר לנתקם בשבת או ביו"ט. ועיין בקונטרס לקט הלכות ודינים הנחוצים ליו"ט ושבעות לייזרון עמ"ס לג הע' צג]. וכ"כ דעת מרן הגר"ע זצ"ל: [הליכות עולם ח"ד ויקהל או"ז. ובחזו"ע שבת ח"א עמ"ס ע"ד בקצרה]. ולדעת מרן הגר"שז אלישיב זצ"ל יש בזה משום מחתך. ויש מקום לחלק דהכא גרע טפי. ועיין. ואם נקב המצוף עדיין סתום למחצה, ומשלים לפתחו לגמרי, הוי מתקן מנא לכוי"ע. הגר"שז"א בשש"כ פ"יג ס"א. כד. ופ"לג הגה מט ובקונטרס הני"ל שם. וכן כתב באשרי האישי ח"ג פרק א' סי' ה].

ח. אשה שמדליקה נרות יו"ט בנרות פראפין, ונקב הפמוט גדול מגודל הנר, כך שדרכה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט, תכין מערכת נרות נוספת מערב שבת, לצורך מוצ"ש. שכן ביו"ט אסור לחמם הנר ולהדביקו לפמוט מחשש "ממרח".

ט. יש להכין מפות ניילון חד פעמיות חתוכות לפי מדת השלחנות לצורך [השבת] ויום טוב [כמות כפולה]. וכן שקיות אשפה חתוכות ומנותקות, וה"ה לנייר טואלט חתוך, נייר סופג ורדידי אלומיניום וכיו"ב, כמות המספיקה ליומיים.

י. יכין סרטי הדבקה (צלטייפ) חתוכים ומוכנים להדבקת הארונות ומקומת האיחסון של החמץ. מה שיצטרך להצניע בארון הנמכר לגוי- בשבת.

יא. יצניע את כלי החמץ (והחמץ עצמו) בארונות מסומנים, ויסגרם בדבק.

יב. יסמן עם שלטים מוכנים את המקומות שהצניע חמץ שנמכר לגוי: "נמכר לגוי".

יג. יש לזכור להכשיר ולהגעיל את הטעון הכשרה כבר ביום ששי.

יד. יצלה הזרוע של הקערה וישמרנה במקרר לצורך ליל הסדר.

טו. יזכור להפריש חלה מהמצות (אם קנה או הכין) מצות שלא הופרשה מהם חלה.

טז. להטביל כוסות ושאר כלים חדשים [הטעונים טבילה] שנרכשו מחדש לצורך ליל הסדר.

יז. להכין 'לחם משנה' [פיתות וכד'. או מצות מבושלות] לצורך סעודות השבת והיום טוב.

יח. ירקות עלים שצריכים שריה במי אמה וכד' ושטיפה במים, לצורך ברירתם מחרקים, יש להכין מערב שבת. ולכתחילה ראוי להכין גם את מה שנצרך לחג. [עיין שיט ס"ה. ח. ולויתן ח"י נב ושם ד"ה וראיתי. וממנו בחזו"ע שבת ח"ד עמ"ס ר"ז. ודו"ק. ולגבי יו"ט לא ברור שמותרת ברירה ע"י שריה במים ביו"ט. ויש אוסרים דומיא דשבת, בסימן שיט ס"ה. ח. דהוי כבירה בקנון ותמחוי. ומעיקרא יש מחמירין בכל בורר שהיה אפשר לעשותו מעיו"ט. עיין בה"ל סי' תקי ס"ב. ובחזו"ע יו"ט עמ"ס עו. ועיין שו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ב סימן נב].

יט. לקרוא פרשת השבוע שניים מקרא ואחד תרגום.

כ. במקרים רבים עם מנגנון מיוחד ל"מצב שבת", ישנה אפשרות שהיה של מצב שבת 48 שעות או 72 שעות (למקרה של יומיים ר"ה ושבת). צריך לשים לב לא להקדים מדאי את ההחלפה ל"מצב שבת", דא"כ עלול זמן שהיה לפקוע באמצע היום, והמקרה יחזור מאליו למצב רגיל (ואז תדלק הנורה בפתיחת הדלת וכו'). ולכן כדאי להסמיך את השינוי קרוב לכניסת שבת. [נאו לחבר את הטווח הארוך יותר].

כא. וה"ה "במיני ברי" של שבת, שיש לזכור להעבירו ל"מצב שבת"

כב. "מיני ברי" לשבת כמות המים מוגבלת (בערך 40 כוסות), ובמשפחות עם תינוקות או עם צריכה מוגברת של מים חמים, אין הכמות מספיקה ליומיים. ולכן יש להכין **זוד מים חמים נוסף** לצורכי שתיה וכד' עבור היום שלאחר השבת. [נאו שיוכלו לבשל ביו"ט מים לשתיה].

כג. יתן דעתו לערוך ולסדר את **שעון השבת** לשעה מאוחרת יותר מכל שבת, כיון שליל הסדר (החל במוצאי שבת) נמשך זמן ארוך יותר מסעודת ליל שבת, ולכן יש להתאים את הזמן כבר מערב שבת (יום ששי). ובפרט השנה שמזוים את שעון הקיץ סמוך מאד לחג!

כד. שכח ולא התאים את השעון לזמן המתאים למוצ"ש, יוועץ עם מורה הוראה הבקיא בהלכות אלו ומכיר היטב את סוגי השעונים למיניהם, כדי שיוורה לו כיצד לנהוג הלכה למעשה.

* בשעונים דיגיטליים אין לבצע שום שינוי לכו"ע.

כה. אותם הרוצים **לבשל על להבת הגז ביו"ט**, ויש להם "שעון גז" לצורך כיבוי הגז לזמן קצוב. יזכרו לחבר את שעון הגז מלפני השבת או לפני היום הראשון, לצורך מוצ"ש ויו"ט שני. וכן יתנו דעתם לנתק את זרם החשמל מהמצית האלקטרוני של הכיריים מבעוד יום. [שכח ולא ניתק את מערכת הגז מהחשמל מערב יו"ט. לדעת מו"ר הגרבי"צ אבא שאול זצ"ל, יהיה ראוי בכל זאת להדליק את הגז ביו"ט (מאש מצויה כמובן) ע"י שידליק תחילה הגפרור ויקרבו למבער הגז ורק אח"כ יסובב את ברו הגז ויפתח, וידליק הגז בדרך זו. ואע"פ שבשעת פתיחת הברז יפעל גם המצית האלקטרוני ויוציא הניצוץ, לית לו בה, דבכה"ג הו"ל פסיק רישיה דלא איכפת ליה בדרבנן דמקילין בו בכה"ג (ענין שו"ת אול"צ ח"א סימן כה. ובפרט ביו"ט), דמאחר והגפרור כבר שם, שוב אין לו צורך בניצוץ המצית האלקטרוני. והכי עדיף טפי ממה שיוציא התקע משקע החשמל, שיש בו חשש גדול של סותר, כיון שאין דרך להוציאו תדיר. ודו"ק. וכ"כ גם גם באור לציון ח"ג פרק כ שאלה ה].

כו. אותם המשתמשים בשבת **בפלטה לשבת**, יזכרו לחבר הפלטה קודם השבת. וכמו כן יתנו דעתם על מקום הנחת הפלטה [שלא תפריע לבישולים במוצאי"ש וביו"ט או שיחברו מראש ע"י כבל חשמל ארוך שיוכלו להזיזה ממקומה. ואולי גם ע"י חיבור מלכתחילה באמצעות שעון שבת וכד'. ויוועץ עם ת"ח בקיא כיצד עליו לנהוג בזה]. למקרה שירצו להשתמש בכיריים של הגז לבישול.

כז. במקומות בהם אין עירוב ברה"ר או למי שמחמיר שלא לטלטל גם במקומות שיש ערוב, צריך להכין את המחזור, הטלית ושאר צרכי התפילה, כבר מערב שבת בבית הכנסת, כדי שיהיו מוכנים שם למוצאי שבת. נזיכור לקחתם עמו ביום ששי לתפילת מנחה בע"ש, לשמור למוצאי"ש].

כח. אותם ששוהים בביתם בשבת זו בביתו, ובליל הסדר מתארחים במקום אחר, יעבירו את המצות [המיוחדות להם] למקום שעורכים הסדר, כבר ביום ששי. [משום חשש הכנה. או במוצאי"ש לאחר צאת השבת].

כט. כבר בשבת הקודמת יכריזו ויתלו מודעות על **תפילת מנחה מוקדמת** [כגון מנחה גדולה או מנחה בשעה 3:00 אחה"צ] בשבת זו, על מנת שיוכלו לסיים לכתחילה סעודה שלישית קודם תחילת שעה עשירית [בערך 30:15 שעון קיץ], כדי שיאכלו בלילה סעודת יו"ט לתיאבון.

ל. אותם שרגילים למדוד ולשקול את כזיתות המצה בערב פסח (כדי לחסוך את זמן השקילה והמדידה בליל הסדר. וכן כדי לא להיכנס לשום חשש של שקילה בשבת או ביו"ט). יתנו דעתם לשקול ולהכין הכזיתות, כעת בערב שבת.

לא. **עשיית מלאכה בערב שבת**. אף על פי שבשאר שנים נהגו שלא לעשות מלאכה לאחר חצות היום בערב פסח. ויש נוהגים גם קודם חצות. מ"מ בשנה כזו שחל ערב פסח בשבת, ביום ששי שהוא ערב דערב פסח, לא גזרו בו חכמים, ודינו כמו בכל ערב שבת רגיל. ומותר בעשיית מלאכה אפילו מקצועית, עד מנחה קטנה ובלבד שישתדל להכין צרכי הפסח כראוי. [חזון עובדיה פסח עמי רנה].

פרק ו - כניסת השבת

א. האשה מדליקה נרות בערב שבת. ומברכת: "להדליק נר של שבת".

ב. מתפללים מנחה של חול רגילה בערב שבת. ואומרים קבלת שבת. במה מדליקין. ותפילת ערבית של שבת. הכל כרגיל.

ג. כשיגיע לביתו יאמר סדר שלום עליכם וכו' כרגיל בכל שבת. ויאמר

קידוש רגיל של שבת.

פרק ז - סעודות שבת

א. התבשילים לסעודות שבת ראוי שיהיו כשרים לפסח, בכלים הכשרים לפסח, כדי למנוע תקלות. [ובפרט לאחר שכבר הגעילו את הכיריים והפלטה של שבת והכשירו אותם לפסח. ושאר חששות].

ב. ידוע שאת סעודות השבת יש לקיים בפת. אך ישנן מספר מגבלות שיש ליתן עליהן את הדעת באיזה "סוג פת" ישתמש. בליל שבת ובשבת בבקר עדיין מותר לאכול לחם (אבל לא בסעודה שלישית). אך יש חוששים שלא להכניס לחם לביתם לאחר שביערו כבר את כל החמץ מהבית. מאידך לא יוכל לקיים את כל סעודות שבת על מצות, כיון שחכמים אסרו לאכול מצה בערב פסח (י"ד בניסן. י"א כבר מליל י"ד, וי"א רק מבוקר י"ד החל מעמוד השחר), כדי שיהיה היכר לאכילתה בליל פסח, שהיא לשם מצוה. אבל מצה מבושלת (שאין יוצאים בה י"ח בליל הסדר), מותר לאכול גם ב"ד בניסן. בהתאם להלכות אלה ישנן מספר אפשרויות כיצד לקיים את סעודות השבת, כדלהלן.

אפשרות ראשונה:

אוכלים עדיין לחם בשתי הסעודות הראשונות. (אבל התבשילים כשרים לפסח).

ג. אותם שאוכלים עדיין לחם. [נ"יכמנהג אבותינו], כלשון רבינו בשו"ת אור לציון ח"ג פרק יד ביאורים א: וממוצא הדברים אתה למד, שהטוב ביותר לקיום סעודה ראשונה ושנית, הוא אכילת פת, וכמנהג אבותינו. ובסעודה שלישית נוהגים לאכול בשר או עוף או פירות משבעת המינים כגון תמרים. עכ"ל, יקיימו סעודת ליל שבת ושבת בבקר (מוקדם). יתפללו בהנ"ל ויזדרזו לקיים הסעודה (מהר) בלחם. ויכינו לחם משנה כבכל שבת, וכמות של פעמיים כביצה פת ומעט יותר (לצורך שתי הסעודות. ש"ע סימן תמד ס"א), לכל אחד מהסעודים. בתחילה יטלו ידיים, יברכו המוציא ויאכלו מעט יותר מכביצה פת (עם מעט סלטים) בפניה מסוימת בבית. בשעת הסעודה יזהרו מאד שלא יתפזרו פירורי הלחם בבית. ולאחר מכן, ינערו הבגדים ישטפו את ידיהם, וינקו את פיהם, ויעברו לאכול את הסעודה והתבשילים בשלחן כשר לפסח עם כלים הכשרים לפסח. את התבשילים יבשלו בכלים הכשרים לפסח, עם מוצרים כשרים לפסח. ובפרט שהכשירו כבר את הכיריים והפלטה של שבת (או בלעך) כראוי. [ועיין להלן בפרק, "שינוי מקום", ענף סילוק שלחן. דלא חשיב סילוק שלחן] אפשרות נוספת לאכול את הלחם וגם את התבשילים באותו שלחן עם מפה חד פעמית (כפולה), ובכלים חד פעמיים (מכובדים, כפי כבוד השבת. ויש לזכור כי הוצאות שבת אינם מן המניין!). ובסיום הסעודה, יקפלו את המפה העליונה עם החמץ, יאספו הכל וישליכו לאשפה. וישימו לב לטאטא מיד את הבית מחשש פירורים שנפלו על הריצפה.

ד. בסיום סעודת הבקר של שבת (עם לחם), ועוד קודם שיגיע זמן איסור החמץ, יקח את שאריות החמץ שנשארו לו, יפרסם לחתיכות פחות מכזית, ויזרקם לשירותים, וידיח האסלה במים, לבערם מן העולם. ואם אי אפשר לו בכך. יוכל ליתנם לתוך כלי [המוכן מערב שבת] עם אקנומיקה או חומר פוגם אחר, כדי שהחמץ יפסל מאכילת הכלב, ובמוצאי החג יזרקם לאשפה. [גם כן יוכל להכין, מערב שבת, בקבוק עם פיה רחבה כמו בקבוק ספרינג, ויתן בו האקנומיקה מע"ש ויסגור המכסה בעד עד שבת בבקר, למנוע הפצת ריח לא נעים בבית. בסיום הסעודה יפורר שאריות החמץ לתוכו. ויסגרנו שוב. ויש מתירים ליתן החמץ לתוך שקית ניילון ולשפוך האקנומיקה על החמץ, דס"ל שהאקנומיקה אינה מוקצה בשבת, כיון שראוי לשטוף בה אסלות וכיורים וכיו"ב. בסיום הביעור כנייל, יוכל להשליך החמץ לאשפה הציבורית, במקום שיש עירוב דת. ואם אינו יכול או שאין שם עירוב דת, יניחו במקום מוצנע, ובמוצאי יו"ט ישליכו לאשפה].

ה. בכל אופן, לכתחילה לא יזרקם כך כמות שהם (ראויים לאכילה) לאשפה של הבית או אפילו למכולה של האשפה הציבורית [גם במקום שיש עירוב כדן] אם היא מונחת בחצירו (או שהיא בבעלות של יהודים, כמו בארה"ק) [עשויות אור לציון ח"ג פרק ז תשובה יג שכתב, שאם אינו יודע בודאות שהחמץ שבפח האשפה הביטי נפסל מאכילת הכלב, יש עליו חובת בדיקה וביעור, ואפילו שנפסל מאכילת אדם, ואין די במה שיפקיר שבתוכו, דכיון שהוא ברשותו, צריך לבערו מדרבנן, כמבואר במ"א סימן תמה סי"ק ז ובט"ז סי"ק ה. ע"ש. וכ"כ בשו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' נז, דאף אם זרק החמץ לפח אשפה העומד בצידו רה"ר, ויש לדון שנחשב הפקר כיון שכבר אינו עומד לשום שימוש, וגם ברור שדעתו להפקירו, ומשו"ה אינו עובר עליו בבל יראה, מ"מ אם כשיגיע זמן האיסור יהיה החמץ בפח, חייב הוא לבערו, כיון שסוף סוף יהיה החמץ ברשותו, וכד' המ"א והט"ז הנ"ל. וכ"כ בשו"ת מנח"י ח"ד סי' נו. ושבת הלוי ח"א סי' קלו. וכ"מ בבא"ח צו ע"פ שחי"ב. ע"ש. וכן דעת הגר"י קנייבסקי בהערה על תשובות והנהגות ח"ב סי' ריא, שיש למכור החמץ שבפח האשפה. ובאורחות רבינו ח"ב עמ' ט כתב, שבבית החזו"א נהגו לשרוף את כל האשפה שבפח האשפה, ואח"כ לטווף הפחים במים. מיהו דעת מרן הגר"ש"א (שבות יצחק פסח), דחמץ בפח האשפה אי"צ ביעור, כיון שאינו ראוי לשום דבר, אם זורקו לפח ציבורי שמחוץ לרשותו. וכן דעת הגר"ש"א הליכות שלמה פסח פ"ח או"י כד, שאינו חייב לבערו, וכ"כ מעוד אחרונים. אמנם בשו"ת מנחת יצחק הנ"ל כתב שגם בזה טוב שיפגום החמץ מקודם ע"י חומר חרף עד שיפסל מאכילת הכלב, ולא יסמוך על ההיתרים הנ"ל. ע"ש. ועיין פסק"ת סימן תמה סי"ק. ועי"ע חזון עובדיה פסח עמי סה-סז].

ו. לאחר הסעודה והביעור (עוד קודם שיגיע זמן איסור החמץ), יבטל החמץ ויאמר: כל חמירא דאיכא ברשותי, דחזיתיה ודלא חזיתיה, דביערתיה ודלא ביערתיה, ובטיל ולהוי כעפרא דארעא. [יחז"ד ח"א סי' צא או ח. וטוב שיאמר כן ב' פעמים. ובפעם השלישית יסיף ויאמר: ליבטיל ולהוי "הפקר" כעפרא דארעא. לחוש לשיטת התוס'. וכתוב בשו"ת אור לציון ח"א פרק יד תשובה ב, ובשבת יתרה מילת "הפקר" בליבו, ולא יאמרנה בפיו, לחוש לדעת האוסרים להפקיר ממונו בשבת. ע"ש]. ורשאי לומר גם נוסח בקשת ה"ייה רצון" הנדפס לאחר הביעור, ואין בזה משום שאילת צרכיו בשבת. [כיון שהוא נוסח מתוקן קבוע. עיין שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סימן מו. וכ"פ הגרי"ש הגד"ש פ"מ מנח].

ז. בסיום אכילת החמץ, ירחץ ידיו היטב, וינער בגדיו. וכן ירחץ פיו במים היטב, שלא ישארו בפיו פירורי חמץ אפילו משהו. וטוב לנקות החמץ שבין שיניו ע"י קיסם וכיו"ב, בזהירות שלא יחבול בעצמו להוציא דם מבין שיניו. [שו"ת יחז"ד ח"א סי' צא או ח. חזו"ע פסח ע"מ רנח. ולי"ע אמאי לא הזכיר רבינו למה שהעלה בשו"ת יביע אומר ח"ד סימן כט-ל שמוותר לצחצח שיניו במברשת שנייה (ואפילו במשחת שנייה ס"ל להתיר שם). ונראה לי דבכוונה לא הזכיר רבינו היתר זה, משום שבסוף התשובה העיר רבינו שצריך להזהר שלא ישטוף המברשת משום שמדיח הכלי שלא לצורך היום, והוי כטרחה שלא לצורך. ע"ש. וא"כ בני"ד יכנס לבעיה גדולה, דלאחר שיצחצח שיניו במברשת, לא יוכל להדיחה. ולהשאירה כך בלא שטיפה אי אפשר. וגם להצניעה כך בארון כלי החמץ לא אריך. ולכן לא זכר רבינו מקולא זו. ואה"נ אם יוכל להסתדר עם המברשת בסיום חצוצה השנייה, וכגון שהיא מברשת ישנה של החמץ, ובסיום השימוש יזרקנה לפח האשפה, יודה רבינו שיוכל לצחצח שיניו, ואולי עדיף אפילו לעשות כן. ובלבד שלא מוכרח שיצא ממנו דם בשעה שמצחצח שיניו, כמבואר בתשובה שם].

ח. מעיקר הדין מותר להשתמש באוכלין שנמכרו לגוי, אם במקרה יהיה צורך בהם. עד לסוף זמן אכילת חמץ. [משום שכיום מתנים כן בשטרי המכירה לגוי. שו"ת שבט הלוי ח"ט סימן קטו. הליכות שלמה פסח פ"ח סעי' ד].

אפשרות שניה:

מבערים כל החמץ מרשותם כבר בליל ביעור חמץ (המישי בלילה) או ע"פ קודם השבת. ובשבת סועדים רק בדברים הכשרים לפסח. את סעודות השבת יקיימו במצות, כפי שבואר להלן.

ט. אותם שביערו הלחם מרשותם כבר לאחר ביעור חמץ. יעשו סעודת ליל שבת עם מצה. וייקחו מצות שלימות ללחם משנה. ויברכו עליהם "המוציא". כיוון שהם קובעים כבר את סעודותיהם על המצות. (ולעני"ד דגם אם אוכל בליל שבת מצות רגילות, וביום שבת אוכל פת חמץ, לפני זמן איסורו, דמצה מבושלת אינה עריבה לחם, מ"מ גם המה יברכו על המצות בליל שבת "המוציא", אע"פ שיש לחם לחם בביתם, דא"א לומר דמה שקובעים סעודותיהם על המצות ככה"ג "בטלה דעתם" אצל כל אדם, שהרי הרבה בני אדם כבר עושים כן, ובפרט במקומות ציבורים כמו בתי מלון, בסיסי הצבא, בתי רפואה וכיוצא בהם. ועוד מעיקרא י"א דשבת קובעת, וכל אכילתה היא אכילת קבע. וכ"ש לשיטת הסוברים שברכת המצה לעולם היא המוציא). [ולדעת מרן הגר"ע יוני"א בליל י"ד מותר עדיין לאכול מצה, גם לא מבושלת. שו"ת יחז"ד ח"א סימן צא ס"ט. וח"ו סימן כז. ויב"א ח"א או"ח סימן נה ח"ג אות כא. חזו"ע פסח ע"מ קצו וע"מ רטו. וכדעת הגר"ז והח"א ועוד. וכ"פ המשגיב סימן תע"א ס"ק יב. ודלא כהמ"א והר"פ ח"ג סימן כז בא"ח פ' צו או כז. ואג"מ או"ח סימן קנה. ע"ש]. את סעודת שחרית יקיימו במצה מבושלת או מטוגנת (שמוותר לאכלה גם בערב פסח. ולהלן יתבאר איך מכינים מצות אלה). והסדר הוא כך: יטלו ידיים בברכה. יקחו שתי מצות שלימות (ללחם משנה) ויברכו עליהם המוציא. ויאכלו מהם כל אחד כביצה ומעט יותר. ושאר התבשילים יאכלו בלא ברכה כבכל סעודה רגילה. וכך יעשו גם בסעודה שלישית.

י. **סעודה שלישית.** לדעת מרן השו"ע יש לקיים את הסעודה השלישית בפת כמו הסעודה הראשונה והשניה של שבת. [סימן רצ"א ס"ה: צריך לעשותה (סעודה שלישית) בפת. וי"א שיכול לעשותה בכל מאכל העשוי מאחד מחמשת מיני דגן. וי"א שיכול לעשותה בדברים שמלפתיים בהם את הפת, כבשר דגים, אבל לא בפירות וי"א דאפילו בפירות יכול לעשותה. וסברא ראשונה עיקר שצריך לעשותה בפת, אא"כ הוא שבע ביותר. הגה"ה או במקום שא"א לו לאכול פת, כגון בערב פסח שחל להיות בשבת שאסור לו לאכול פת לאחר המנחה. ע"כ]. ולכן ישתדל מאד לקיימה במצה מבושלת, שמברכים עליה המוציא. [יחז"ד ח"א סי' צא או יב. חזו"ע פסח ע"מ רסד].

יא. אם אינו יכול לקיימה במצה מבושלת, יוכל לקיימה בכופתאות מבושלות (קניידלך, אסיד, קוביה) העשויות מקמח מצה, שמברכים עליהם מזונות ומעין שלוש. (וטוב שיהיה בהם יותר מ-50% קמח מצה).

יב. ואם גם זה לא יוכל (וכגון שמחמיר באכילת "שרייה"), יעשה בבשר, עופות, דגים וכיו"ב מדברים שמלפתיים בהם את הפת. או פירות. [כמבואר בשו"ע סימן רצ"א הנ"ל. וכ"כ המ"ב שם ס"ק כה. וחזו"ע שבת ח"ב ע"מ שמו. ובאור לציון ח"א פרק יד תשובה א בביאורים כתב דפירות משהות המינים עדיף. ב"י סימן רצ"א בשם שובלי פתק. בא"ח דיני ער"פ שח"ב צו או ח' להח"ח תמ"ד או טז. ויאכל תמרים. או יואכל אורז או תבואה שהם מזונות. פמ"ג סי' רצ"א מ"ז ס"ק וכה"ח שם או לב. ע"ש].

יג. שברכתן מזונות ומעין שלוש, לפי שגם מאפים מקמח מצה אסור לאכלם בערב פסח. [כך העיר הגר"ש אויערבך בהערותיו לספר ער"פ בח"ב שאין לאכול בערב פסח אחרי חצות, ואינו דומה למצה מבושלת, כיון שדינו כפת הבאה בכיסנין שאם קבע עליה סעודה מברך ברהמ"ז. וכן דעת הגר"ש אלישיב בסידור פסח כהלכתו ח"א

פ"ט"ו הערה 31. וכ"כ בשו"ת שבט הלוי ח"ח סימן ק"ז, שראוי להחמיר שלא לאכול עוגות אפיויות מקמח מצה בע"פ, ואינו דומה לקניידלך שנקראים תבשיל. ע"ש. אור לציון ח"ג פרק יג ביאורים ג. וכ"פ בקצרה בחזון עובדיה פסח ע"מ קצט. ע"ש].

יד. זמן סעודה שלישית לדידן דבתר הוראות מרן גרי"ן, הוא לאחר חצות היום, ולא קודם לכן. [כדאיתא בשו"ע סימן רצ"א ס"ב: זמנה משיגיע זמן המנחה, דהיינו משש שעות ומחצה ולמעלה, ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית. וכתב המטה יהודה ס"ק ג, דאפילו בדיעבד לא יצא י"ח. הובא בכה"ח שם או יב, ושכ"כ האחרונים. וכן איתא בשו"ע סימן תמ"ד]. וטוב שיתפלל מקודם גם תפלת המנחה. [כמ"ש הרמ"א רצ"א שם. וכן דעת רבותינו המקובלים, וכפי בהובא ב"ן איש חי (ש"ש ח"י ש"ש ח"י ש"ה סעי' יד): זמן סעודה ג' אחר תפלת המנחה ואם נאנס ועשאה קודם, יצא בדיעבד ובלבד שלא יעשה קודם שש שעות ומחצה דאז היא בכלל שחרית. ולפי הסוד שגילה רבינו האר"י בזה נראה דאם עשאה קודם תפלת המנחה לא יצא י"ח גם בדיעבד עכ"ל. וכ"כ בכה"ח שם ס"ק ב].

טו. בני אשכנז הקילו בזה יותר, ולכן כתב המשנה ברורה (סימן תמ"ד ס"ק ח), שיכול לחלק את סעודת שחרית לשתיים ולאכול סעודה שלישית בבקר. שיברך ברהמ"ז, ויעשה הפסקה, ואח"כ יטול ידיו שוב ויברך המוציא (על לחם משנה), ויאכל עוד כביצה פת. ויברך ברהמ"ז. וכתב שדעת הגר"א שנכון לעשות כן. והוסיף שכל זה אם יש שהות להפסיק קצת בין הסעודות, כדי שלא תהיה ברכה שאינה צריכה.

טז. יזדרז לאכול סעודה שלישית קודם סוף שעה תשיעית ביום (בערך שעה 15:30 שעות ק"ץ), כדי שיוכל לאכול בלילה את מצת המצווה לתיאבון. ומ"מ גם אם התאחר מלקיימה, לא יוותר על סעודה שלישית, אלא יאכלנה גם עד קרוב לשקיעה. מ"מ יצמצם בה מאד, ויאכל בה כביצה (מצה מבושלת או קניידלך) עם מעט תבשיל, רק כדי לצאת ידי חובתו. [יחז"ד שם. חזו"ע פסח ע"מ רסד. וחזו"ע יו"ט ע"מ צ].

פרק ה - הכנת מצות מבושלות

א. יכין מערב שבת כמות מספיקה של מצות מבושלות או מטוגנות לצורך סעודות שבת. כמות של כביצה (לפחות) לכל אחד מבני הבית, לצורך כל הסעודות.

ב. יעמיד סיר על האש ויבשל בתוכו מים או מרק (עדיף פרווה. כגון מרק עם מעט ירקות ותבלין), ולאחר שירתח, יעבירו מעל האש, ובעודו רותח (כל עוד היד סולדת בו) יתן לתוכו את המצות (לזמן מועט. ונראה שדקה אחת מספיקה), כדי שיתבשלו, ותבטל טעם מצה (אפיויה) מהם.

ג. עצה טובה לקחת רשת לצליית כבד (כשרה לפסח! שטופה ונקיה. ואין לחוש משום נ"ט בני"ט דהתירה לגבי בליעת הבשר שבה, כיון שכבר אינה בת יומה. וגם לבלעית הדם מהכבד, אין לחוש. דלא מבעיא לדעת מרן ביו"ד דדם משרק שריק. אלא גם לרמ"א שם, יש להקל בני"ד שאינה בת יומה. ואפשר שגם ליבונה מעט בסיום הצליה האחרונה בפסח שעבר) עם ידית ארוכה ודופן כפולה, להניח את המצה בתוכה ולסגור החבק. ולהכניסה כך לתוך הסיר כדי שתתבשל, למשך דקה אחת. להוציאה בעדינות (שתשאר שלימה ולא תתפורר). ויפתח דופן הרשת, ויוציא המצה בעדינות לתוך מגש גדול, לשמרה לצורך סעודות שבת. ויעשה כך בכמות מספקת של מצות. (ובכל פעם יכניס מצה אחת כדי שתתבשל משני צידיה).

ד. מצה זו ראויה היא ללחם משנה כיון שהיא שלימה. וברכתה "המוציא", כיון שמכאן ואילך כבר קובע סעודותיו עליה. ואע"פ שבישלה, עדיין לא משתנית להיות "מזונות", כיון שיש בה כזית ויותר. [ע"פ שו"ע סימן קסח סעי' י', בד"ן תביצא. ע"ש]. ואם יקח לשם כך מצות ספרדיות רכות או מצות תימניות, אין לחוש שיתפרקו, שהם עבות יותר ועמידות יותר [וגם ברכתן "המוציא" לכו"ע].

ה. לבשל המצות כאמור לעיל בתוך הכ"ר, בשבת עצמה – אין להקל. [נח"א דתליא בפלוגתא אם יש בישול אחר אפיה או לא. ולדעת היראים מובא בבב"י (סימן שיח ס"ה) חייב חטאת. והראב"י חולק וס"ל שאין בישול אחר אפיה לגמרי. ע"ש. ונחלקו האחרונים איך ההלכה, וגם בדעת מרן נחלקו אי ס"ל כהראב"י לגמרי, או שאינו מתיר אל בכלי שני. ואמנם דעת מרן הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל בכמה מקומות בספריו דמ"ן הב"י ס"ל כדעת הראב"י לגמרי. מ"מ לא מצינו בשום מקום שיתיר ליתן דבר אפיו או קלוי לתוך הכ"ר עצמו, רק התיר עירוי מכ"ר על דבר אפיו או קלוי מע"ש. (דבכה"ג יש לצרף שיטת האומרים דעירוי כ"ש). עיין שו"ת יחז"ד ח"ב סימן מד באורך. וגדולה מזו כששנה פירקו בסוגיא זו בשו"ת יביע אומר ח"ח סימן לה באורך טובא, הסיק שמוותר לערות מים רותחים מכ"ר על הקפה בשבת, משום שאין בישול אחר קליה. ואם אפשר טוב לעשות העירוי מכלי שני? ע"ש היטב. וכ"כ בחזו"ע שבת ח"ד ע"מ שיט. ועוד דאם עושה כן בקדירה כתב, קדירת תבשיל של מרק חם המונחת על פלאטה חשמלית, נראה שמוותר לתת לתוכה בשר מבושל כל צרכו, יבש, שהואיל ובפלאטה חשמלית לא שייך מיחוזי כמבשל, כך בקדירה שעליה לא אמרין דמיחוזי כמבשל, הואיל והוא כבר מבושל אין בישול אחר בישול. וכן העלה בשו"ת אדני פז או"ח סימן לו. ע"ש. ולכאורה ה"ה בני"ד. מ"מ י"ל דתרי קולי בהדי הדדי לא עבדינן. לפתיר בישול אחר אפיה בתוך הכ"ר עצמו, וגם להתיר ליתן המצה לתוך הכ"ר שעומד על הפלאטה. ובפרט שיש כאן עוד חששות שביאור לטעות בדברים אחרים. ועוד שהוא דבר התמוה לרבים, שאין להתירו. ואפילו העביר הקדירה מע"ג האש, ג"כ אין להתיר לעני"ד. ודלא כמ"ש בשו"ת דברי דוד טהרני ח"א סימן כג. ובקונטרס ער"פ שח"ב

להרה"ג ר' אושרי אזולאי נר"ו. וכ"ש שליטת הרמ"א בדעת מרן ושאר הגדולים אשר עימו וכן מו"ר הגרבי"צ אי"ש דס"ל דמרון לא התיר בשול אחר קליה ואפיה אלא בכ"ש בלבד, וכמו שביאר הרמ"א בדעתו בסימן שיח סעי' ה. ע"ש. וכן ס"ל לאחרונים רבים. וממילא הדר הו"ל ספיקא דאורייתא (דשליטת היראים הוא בחשש חטאת אם נותנו בכ"ר). ואכמ"ל.

ו. אפשר גם לטון המצות בשמן עמוק, ודין כמצה מבושלת שמותר לאכלה בערב פסח. [אמנם הפמ"ג סימן תמד א"א סק"ח הסתפק בטיגון, אך אחרונים רבים כתבו להקל בזה, ומזה הגר"ז שם סעי' ט. וה"א כלל קכט ס"ג ועוד. וכך מסיק מרן הראש"ל בחזו"ע פסח ע"מ רסב. עצה טובה קמ"ל במקום לקנות מחבת גדולה לטיגון המצות, אפשר לקחת תבנית אלומיניום חד פעמית, בגודל המצה. ליתן לתוכה שמן עד לגובה של 1 ס"מ ולטגן מצה מצה בתוכה. ויתנו שם המצה למשך דקה אחת, ולאחר מכן יוציאוה עם הכף המחוררת (למזיגת אורז). וכך גם יסתגן השמן מהמצה. ויתנו המצות בתבנית אחרת, לשמרים לצורך סעודות שבת. ושמועתי באמרים לי כי יש שמטבלים המצה בביצים טרופות, ומטגנים אותם כך עם הביצים. ולעני"ד ליי"ע בזה, כיון שהביצה היא מקלי הבישול והיא מקדימה להתטגן, והמצה שבתוכה עדיין לא מתחילה להטגן, ובעל כרחו להוציא, כי אחרת הביצה נשרפת. ונמצא שלא הואיל כלום לטיגון המצה, והעיקר חסר מן הספר. וכ"ש אם מרטיב המצות מקודם, ומטגנים עם הביצה, דבכה"ג שהמצה רטובה, הרי שמים דוחים שמן. וגרע טפי. ויש שהגדילו לעשות שמרטיבים המצות הרבה ומקפלים אותם על ארבע ושורין אותם בביצים ומטגנים אותם כך. והכא גרע בתרת, חדא דבדרך כלל הם מתבקעים ונשברים במקום הקיפול, ונעשים חתיכות פחות מכזית, דבכה"ג אם מבשלים (או מטגן בשמן עמוק) ברכתם מוזנות. ועוד שתוכם בודא לא מתטגן ונשארת מצה רגילה, כפי שרואים בחוש, וכ"ש עם הביצה שעליהם, שהיא נשרפת מהר והמצה שבפנים נשארת כמו שהיא, ובפרט שהיא שרויה במים. ולכן לא יתחמו בטיגון המצות, אלא יטגנום בשמן בצורה פשוטה וטובה. ודי בזה.]

ז. מי שישתמש במצות רכות (ספרדיות או תימניות. מהדרות) יוכל לברך עליהם "המוציא" לכוי"ע [ועי"ע אור לציון ח"ג]. וגם הם נוחות מאד לבישול [שאינם נמחות ומתפוררות בקל]. והכל על מקומו יבא בשלום.

ח. המחמירים להשתמש בכל הפסח במצות עבודת יד. ורוצים להכין מצות יד "קשות" גם לשבת זו. אך דא עקא שמצות אלה גדולות מאד ואי אפשר להכניסן בבת אחת לתוך הסיר. יוכל לבשל המצה לחצאין. כלומר יכניסו חצי מצה לסיר המרק ויבשלוה, ואח"כ יהפכו המצה לצד שני ויבשלו גם את חציה השני, עד שנמצאת המצה כולה מבושלת. ואין בכך כלום במה שבישל בתחלה חציה ולאחר מכן חציה השני.

פרק ט - שינוי מקום

אותם שאוכלים את הלחם במקום אחד [כמו בחדר המדרגות, מרפסת (מקורה/ אינה מקורה), חצר], **ואחר כך עוברים למקום אחר** [כמו סלון הבית או פינת האוכל שבתוך הבית] **וסועדים** **שם את עיקר הסעודה במקום אחר. צריכים ליתן דעתם למספר הלכות:**

(א) קידוש במקום סעודה.

(ב) קידוש במקום נר שבת.

(ג) שינוי מקום בסעודה.

(ד) עקירת שולחן.

ולכן לכתחילה ישתדלו לא לשנות את מקומם החל מהקידוש ועד לגמר הסעודה. ועדיף שיקדשו ויאכלו הכל במקום אחד: בחדר אחד גדול, במרפסת או בחצר וכיו"ב. אך אם הדבר לא מתאפשר, ינהגו כדלקמן.

ענין א - קידוש במקום סעודה

א. **הקדמה** - אם קידש על הכוס במקום אחד, ולאחר מכן רוצה לאכול סעודתו במקום אחר, אפילו בסמיכות למקום הקידוש, פעמים שאינו רשאי לעשות כן, מפני שנחשב הדבר לקידוש שלא במקום סעודה, וכן לענין מי שהיה אוכל, ובאמצע אכילתו יצא למקום אחר, פעמים שצריך לחזור ולברך, ויש בזה כמה פרטי דינים מה שנקרא שינוי במקום בעניינים אלו.

ב. כתב השו"ע (סימן רע"ג סעי' ס"א) אין קדוש אלא במקום סעודה. ובבית אחד מפינה לפינה חשוב מקום אחד, שאם קידש לאכול בפינה זו ונמלך לאכול בפינה אחרת, אפילו הוא טרקלין גדול, אינו צריך לחזור ולקדש; ויש אומרים, שכל שרואה מקומו, אפילו מבית לחצר, אינו צריך לחזור ולקדש. ויש אומרים, שאם קידש במקום אחד על דעת לאכול במקום אחר, שפיר דמי (עי' סימן קע"ח); והוא שיהיו שני המקומות בבית אחד, כגון מחדר לחדר או מאגרא לארעא. עכ"ל. ולכן:

ג. אם קידש על הכוס בבית אחד, ולאחר מכן נמלך בדעתו ורוצה לשנות מקומו ולאכול ב"בית אחר", ואי אפשר לראות את מקום הקידוש ממקום הסעודה, אין זה נחשב לקידוש במקום סעודה, ואינו רשאי לעשות כן, ובדיעבד אם עשה כן צריך לחזור ולקדש על הכוס. ולענין דין שינוי מקום בסעודה, אם באמצע אכילתו נמלך בדעתו לשנות את מקום אכילתו לבית אחר, או שרוצה לצאת מחוץ לביתו ולחזור למקום אכילתו ולהמשיך לאכול, ואינו רואה את מקומו הראשון מן המקום השני, בזה נאמר דיני שינוי מקום בסעודה שנתבאר בסימן קע"ח.

ד. אם קידש על הכוס בחדר אחד, ולאחר מכן נמלך בדעתו ורוצה לאכול הסעודה בתוך אותו חדר מזוית אחת לזוית אחרת, רשאי לכתחילה לעשות כן, ואפילו לא היתה דעתו בשעת הקידוש לאכול במקום השני, ואפילו הוא אולם גדול ויש מרחק רב בין מקום הקידוש למקום הסעודה, ואפילו אם מחמת שיש שם ארון או כלי גדול ואינו רואה את מקום הקידוש. ויש מחמירים לכתחילה שלא לשנות מקום האכילה ממקום הקידוש אפילו באותו חדר מזוית לזוית, כל שלא היתה דעתו על כך מתחילה, והמחמיר תע"ב. [נה"ה לענין דין שינוי מקום בסעודה, שאם התחיל לאכול בחדר אחד ולאחר מכן ורוצה לשנות את מקום אכילתו בתוך אותו החדר מזוית אחת לזוית אחרת, אינו צריך לחזור ולברך ברכת הנהנין בכל ענין, ורשאי אפילו לכתחילה לעשות כן, ואפילו הוא חדר גדול, ואפילו אינו רואה את מקומו הראשון].

ה. אם היתה דעתו מתחילה כשקידש על הכוס לאכול הסעודה במקום אחר, אם היה הדבר בתוך הבית מחדר לחדר, ראוי להחמיר לכתחילה. ומכל מקום הרוצה להקל בזה לכתחילה יש לו על מה שיסמוך, מאחר שכן דעת מרן השו"ע. וכ"ש אם גם רואה את מקומו הראשון, דשפיר דמי. [ואפילו מקצת מקומו. ולענין דין שינוי מקום בסעודה, אם היתה דעתו מתחילה כשברך לשנות את מקומו בתוך הבית מחדר לחדר אין זה נחשב שינוי מקום כלל, ורשאי אפילו לכתחילה לעשות כן].

ו. אם בא לשנות מקומו אחר הקידוש מחדר המדרגות המשותף לכל הדיירים באותו בנין, לדירתו, או להיפך, שקידש בביתו ויצא לשם. או שיצא מביתו למפרסת, אפילו אינה מקורה, או להיפך. נחשב הדבר כיוצא בתוך ביתו מחדר לחדר או מבית לעליה הני"ל.

ענין ב - קידוש במקום הנר

א. כתב השו"ע (סימן רע"ג סעי' ז) יש אומרים שאין מקדשין אלא לאור הנר, ויש אומרים שאין הקידוש תלוי בנר, ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר, או מפני הזבובים, מקדש בחצר ואוכל שם אף על פי שאינו רואה את הנר, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער, והכי מסתברא, ע"כ.

ב. נמצאנו למדים שמעיקר הדין רשאי לקדש ולסעוד סעודתו במקום שאין רואים משם את אור נרות שבת. ומכל מקום "מצוה מן המובחר" שיקדש ויאכל סעודת שבת לאור נרות שבת. (ומ"מ אם גם במקום אכילתו דולק אור החשמל, ונהנה באכילתו, אין נ"מ בכל אומר). [ונראה שמרן השלחן ערוך כאן דעתו לדינא כסברא שהביא בסוף, דשפיר מהני לקדש ולאכול שלא במקום הנרות, שבשיירי כנסת הגדולה (סימן רע"ג הגהות בית יוסף סק"ח) ובנחלת צבי (שם סק"ז) העיר, שדברי השלחן ערוך כאן שותרים לכאורה למה שכתב לעיל (סימן רע"ג סעיף טו), שאם אוכלים בחצר ואין הנרות דולקים עד הלילה הוי ברכה לבטלה. ועי"ש מה שכתבו ליישב. ועיין במאמר מרדכי (סימן רע"ג סק"ח) שכתב, דאדרבה מדברי השלחן ערוך בסימן רס"ג מוכח להדיא שאין צריך לקדש לאור הנרות, שהרי לא כתב אלא שצריך להזהר שיהיו הנרות ארוכים שיאירו לו בלילה כדי שיהנה מנר של שבת "ולא תהא ברכה לבטלה", אבל ליכא חששא במה שאינו מקדש לאור הנר. ועיין בעולת שבת (סימן רע"ג סק"ו) שכתב גם כן, שגם מדברי השו"ע בסימן רס"ג משמע שאין חיוב לקדש לאור הנר. וכן מתבאר מדברי השו"ע (סימן רע"ג סעיף יז). ועיין למרן החיד"א בברכ"י (סימן רע"ג סק"ח) שהעיר, שלפי הכלל שבידינו שכאשר מביא השו"ע יש אומרים ויש אומרים הלכה כ"י"א בתרא, אם-כן למה הוצרך לכתוב בסוף דבריו דהכי מסתברא, וכתב ליישב שרצה השו"ע לומר כאן שאין הכרעתו כן רק מחמת שכן דעת גדולי הפוסקים ורובם, אלא גם מסברא יש להורות כן. ומ"מ נראה, שלמנהג האשכנזים יש להקל דוקא במצטער הרבה, וכן כתב המג"א כאן (סי"ק טו), וכן כתבו התוספת שבת (סי"ק כ) ובשולחן ערוך הגאון רבי זלמן (סעיף יב) והמנורה הטהורה (קני מנורה ס"ק טו) והחסד לאלפים (סק"ו). וכתב שאף הסוברים שאין צריך לקדש לאור הנר היינו דוקא במצטער הרבה. צ"ע שמדברי השו"ע לא משמע כן, והערוך השולחן (סעיף יז) והתורות שבת (סעיף ז). והנה הבן איש חי (ש"ב פרשת נח אות ד') ובספרו מקבצילא (ש"ב פרשת נח אות ד'), סבירא ליה דמעיקר הדין אין צריך לחוש לדעת הסוברים דבעינן שיקדש ויאכל סעודת שבת לאור הנר, ודלא כמו שכתב בכף החיים כאן (סי"ק מז) שעל פי דעת הזוהר הקדוש ורבינו האר"י צריך לאכול כל הסעודה במקום הנר. אולם הנה הבא"ח עצמו (ש"ב פרשת בראשית אות ט') כתב, שצריך להיזהר כסברא ראשונה שבשו"ע כאן, לקדש במקום הנר, כי כן ראוי להיות ע"פ הסוד, ורק בשביל צורך והכרח גדול יש לסמוך על הסברא השניה. ולפי זה מה שכתב להלן בפרשת נח, להקל לאכול על הגג לאור הירח, היינו באופן שיש צורך גדול בדבר. וקצת צ"ע שבפרשת נח לא העיר כלל שאין ראוי לקדש ולאכול לאור הירח אלא במקום צורך גדול. ועיין בב"ח (סוף סימן רע"ג) שפסק להחמיר דבעינן שיאכל סעודת שבת לאור הנר. והביאו להלכה הנחלת צבי (עטרת צבי סק"ח). ועיין בשיירי כנסת הגדולה (הגהות ב"י סק"ח) שהביא דברי הב"ח, וכתב שנראה פשוט דהיינו דווקא בבית אחר, אבל באותו הבית אין קפידא אם הנר במקום שאוכל או במקום אחר שמאיר לו. ועיין עוד במקור חיים לבעל החות יאיר (בסוף הסימן). ועיין הלכה ברורה סוף סימן רע"ג וברור הלכה ס"ק לד].

ג. ולמנהג האשכנזים אין להקל לקדש ולאכול סעודת שבת בחצר שלא במקום הדלקת הנרות אלא באופן שמצטער הרבה לעשות כן בתוך הבית לאור נרות שבת.

ד. ומכל מקום אפילו אם אוכל סעודת שבת בחצר, צריך שיהנה בליל שבת מאור נרות שבת כדי שלא תהיה ברכתו בטלה. ולכן אם למשל סועד את סעודת ליל שבת בחצר מבעוד יום, (או בליל ירח מלא) צריך שידליק נרות ארוכים שידלקו עד הלילה, שלאחר שיסיים סעודתו יכנס לבית ויהנה מאור הנרות, או על כל פנים עד שיתחיל להחשיך, באופן שתהיה לו הנאה מאור נרות שבת שבתוך הבית.

ענף ג - שינוי מקום בסעודה. מקום ברהמ"ז

א. אם מקדש ואוכל הפת במרפסת (בין מקורה בין שאינה מקורה) או בחצר הסמוכה לביתו (מקורה או שאינה מקורה), ואח"כ נכנס הביתה לסיים את עיקר הסעודה, הו"ל כיוצא מחדר לחדר באותו בית, שמנהגנו להקל בזה אם היה דעתו לכך מתחילה. [כך דעת מו"ר הגר"צ א"ש זע"י וכפי שהורה לנו, דכל שהמקום הוא של בעלים אחד, חשיב כמחדר לחדר. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ב תשובה טו). ומצאתי שלגבי "מרפסת" שאינה מקורה, דעת הגר"ש"א (שבות יצחק נר שבת פ"ב סי' ד סי"ג) והגר"ש וואזנר (שערי הברכה פ"ט הערה כג) והגר"ח"פ שיינברג (צהר תשי"ט עמ' תמו ס"ק א) שאפילו שאין לה גג נחשבת היא כחלק מהבית, ודינה כמחדר לחדר, אמנם דעת הגר"ש"א (שבות יצחק שם), שהליכה למרפסת שאינה מקורה נחשבת כשינוי מקום. וכן דעת הגר"מ"ק (הגר"ש"א דינר בהערות על המשנ"ב), שכיון שאין למרפסת גג, נחשב הדבר כאילו יצא מהבית. והוציא ל"חצר פרטית", דעת הגר"ש"א (שבות יצחק שם) שהיה זה שינוי מקום. וכן פסק הגר"ח"פ שיינברג (צהר שם ס"ק ב) שהוציא לחצר שאינה מקורה, הו"ל שינוי מקום. אכן, לדעת הגר"ש וואזנר (קובץ מבית לוי ח"י"ז עמ' לד) בין מרפסת שאינה מקורה ובין חצר אינן נחשבות כבית אחר, אלא שדין כחדר אחר באותו הבית הואיל ורשות אחת הן עם הבית. ומו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל הורה לנו בין לגבי מרפסת, ואפילו שאינה מקורה, ובין לגבי חצר, ואפילו שאינה מקורה, כל שהם בבעלות של בעל בית אחד, חשיבי כמחדר לחדר, ותו לא].

ענף ד - דין "סילוק שולחן"

א. איתא בשו"ע (סימן קע"ב) דדברים הבאים לאחר הסעודה קודם ברכת המזון, שהיה מנהג בימי חכמי התלמוד שבסוף הסעודה היו מושכים ידיהם מן הפת ומסירים אותו וקובעים עצמם לאכול פירות ולשתות כל מה שמביאים אז לפניהם, בין דברים הבאים מחמת הסעודה בין דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, טעונים ברכה בין לפניהם בין לאחריהם, דהמוציא וברכת המזון אין פוטרין אלא מה שנאכל תוך עיקר הסעודה. ודין זה האחרון אינו מצוי בינינו, לפי שאין אנו רגילים במשך ידינו מן הפת עד ברכת המזון.

ב. ומכל מקום אף בזמנינו אם עקרו השולחן מלפניהם ולאחר מכן ערכו שולחן אחר והביאו עליו מיני קינוח סעודה כגון פירות, צריכים לברך עליהם לפניהם ולאחריהם. וכן אם הסירו המפה מן השולחן וחזרו ונתנו מפה אחרת וערכו עליה פירות, צריך לברך עליהם לפניהם ולאחריהם, ואין ברכת המזון פוטרתם.

ג. ובערב פסח שחל בשבת, שאוכלים פת בשולחן אחד ואח"כ ממשכים לאכול את שאר הסעודה בשולחן אחר י"א דחשיב כסילוק שולחן וכאילו משכו ידיהם מן הפת [כן דעת הגאון ר' ישראל יעקב פישר בהגהות אבן ישראל על המשנ"ב סימן תמד, ובספרו הליכות אבן ישראל מועדים פסחעמי קלא. ע"ש]. מיהו י"א שאין זה בגדר סילוק שולחן כיון שהיה דעתו על כך מתחילה, וכל מה שמפסיק לאכול פת מפני נאלץ לעשות כן, ואין זה בגדר משך ידו מן הפת, אלא משכו הפת מיידו. ולכן חשיב כסעודה רגילה. [וה"ה בסעודת שבת שחרית שאוכל פת עד סוף זמן איסור אכילת חמץ, ושוב נאסר באכילתו, אבל ממשך לאכול שאר המאכלים הכשרים לפסח. ומצאתי בשו"ת חשב האפוד (ח"ג סי' י) שאין זה נחשב כעקירת שולחן, כיון שאין עושים זאת כדי להפסיק את הסעודה אלא כדי שיוכלו לאכול את הבשר והדגים ללא חשש חמץ. וכן דעת הגר"ש"א והגר"ש"א (שבות יצחק פסח עמ' קיא) שאין זה נחשב סילוק מהסעודה, ואינו צריך לברך על שאר המאכלים משום שעדיין נחשב כסעודה אחת וכחמשך לתחילת הסעודה. וכ"כ גם בשו"ת קנין תורה ח"ג סימן נה. ע"ש. וכן המנהג פשוט].

פרק י - דברים האסורים משום 'הכנה' משבת ליו"ט

א. אסור להכין כל דבר שיש בו משום 'הכנה' משבת לצורך מוצאי שבת או יום א', משום איסור הכנה משבת ליו"ט. [ולא מועיל כאן עירוב תבשילין וגם לא עושים עירוב תבשילין בכה"ג].

ב. ולכן, אסור להדיח את כלי הסעודה שנשארו לאחר סיום סעודת השבת עד לצאת השבת. [שו"ע סי' שכ"ט ו'.] אא"כ עלולים למשוך אליהם חרקים ומלטים או שעלולים להעלות [באמת] צחנה בלתי נסבלת בבית, שאז מותר להדיחם. [כן צידד הגר"ש"א בספר שלחן שלמה סי' שכ"ט ו' או ג'. וכ"פ בחזון עובדיה שבת ח"ו עמ' קב-קג, בשם שו"ת נשמת שבת ח"ד (סי' שסט) ועוד. וציון זה לספר באר שבע קוני' באר מים חיים (סימן ה). ע"ש].

ג. אסור לערוך ולסדר את השולחן עם הצלחות, כוסות, סכ"ים, מצות ויין וכיו' לצורך הלילה. אבל מותר לפנות מעל השולחן את מה שנשארו מסעודתו

קודמות כדי שהבית יראה מסודר ונקי.

ד. אין להביא את המחזור לשלושה רגלים, מבעוד יום לבית הכנסת, להתפלל בו במוצ"ש, דהוי הכנה. אבל יוכל להביאו אם יקרא בו מעט בשבת עצמה כגון: שיעיין מעט בהלכות שבמחזור או בסדרי התפלה וכד'. [במקום שאין עירוב מתוקן או מי שאינו סומך על העירוב, לא יוכל להביא המחזור בשבת משום איסור 'הוצאה' וטלטול. ע"פ ששי"כ פרק כח סעי' פב].

ה. גבאי בתי הכנסת אסורים לגלול הס"ת לצורך הקריאה של החג, משום איסור הכנה. [משנ"ב סי' תרס"ז ס"ק ה, כה"ח שם או' יב. אבל מותר לגלול הספר במוצ"ש-ליל החג, לצורך תפילת שחרית].

ו. כמו כן אסור לגבאים להוציא מהארונות בשבת עצמה את המחזורים לגי' רגלים לצורך התפלה של הלילה. אלא יכינו אותם מערב שבת או במוצ"ש לאחר צאת השבת. [ועיין שו"ת מחזה אליהו ח"א סי' נט או' א].

ז. במקרים מסויימים התירו חכמים לעשות פעולות מסויימות משבת לצורך מוצ"ש (או מיו"ט לחבירו), ואין בהם משום איסור הכנה, ע"פ תנאים מסויימים, והם:

א. שלא יהיה בדבר שמכין שום שינוי למעלות או השבחה, אלא רק שמירה על מצב קיים או מניעת נזק או קילקול.

ב. שלא יהיה ניכר שעושה כן לצורך אחר השבת (או היו"ט הראשון).

ג. שיהיה הדבר לצורך מצווה.

ד. וי"א דבעינן נמי תנאי נוסף, שאם לא יעשה הדבר בשבת (או ביו"ט א'), תגרם לו טירחא גדולה או המתנה מרובה, עד שיעשוהו במוצ"ש. [וכ"ש אם אי אפשר יהיה לעשותו כלל במוצ"ש].

(הדברים דלהלן מבוססים בעיקר על דברי הגאון רבי פסח אליהו פאלק זצ"ל מגייטסהעד אנגליה בשו"ת מחזה אליהו ח"א סימנים נד-סד. לאחר עיון היטב בדברי קודשו). [הנהגה בששי"כ פרק י' ע"י, אסור להוציא מהמקפא אוכל קפוא ע"מ שימס ויהיה ראוי לאכילה רק במוצאי השבת. ע"ש. וביאר טעמו (בהערה לג) ומשום איסור הכנה. ואינו דומה להא דלהלן פכ"ח סי' פט, דדוקא הצלה מהפסד שריין, אבל לעשות פעולה בשבת כדי שהמאכל יהיה מוכן במוצאי אסור, וכמו שמצינו דלא התירו להדיח קערות מיו"ט ראשון לשני, וכ"ש ליום חול, הגם שכוונתו היא כדי שבמוצאי היום מיד יהיו מוכנים, שמעתי מהגר"ש"ז אויירבך זצ"ל. ומי"מ הוסיף ואמר, דאולי אינו דומה כ"כ להדחת קערות, כי כאן אינו אלא מפסיק הקירור, הנעשה בניגוד לרצונו, כי אם המקור היה מפסיק לעבוד, לא היה מוציא משם, וההפשרה נעשית מאליה, וגם מתחלת מיד, ונמצא שע"י ההוצאה הוא רק מונע את ההקפאה שהיא נגד רצונו. ואף שאסור לטלטל דבר כדי להעמידו במקום אחר עבור מוצ"ש, שאני הכא שכוונתו רק למנוע הקירור, עכ"ל. ואולם יש להעיר מסי' רנד במי"ב ס"ק מג, דאסור לרדות פת מהתנור לצורך חול, אף בדליקא כלל איסור ודייה, מפני שמכין משבת לחול, אף שרק מונע את המאפה מלהשרף, והסכים עמדי הגר"ש"ז אויירבך זצ"ל. ע"כ בספר שלחן שלמה שבת (סי' רצ"א סי' יג). גם הגאון בעל שבת הלוי ס"ל להחמיר בזה וכמ"ש בספר מבית לוי מועדים (מהדו"ב דיני ער"פ שחל בשבת עמ' שכד). ע"ש. אמנם בשו"ת מחזה אליהו (ח"א סימנים נד-סד) האריך הרחיב טובא בהך סוגיא דהכנה, וכתב דכל שמעביר הדבר ממקום למקום, ואינו מביאו לסוף גמר הכנתו, ככה"ג, לא נכנס בגדר הכנה ומותר. ובלבד שיתקיימו בו שלושה תנאים, והם: א. שלא יהיה בדבר שמכין שום שינוי למעלות או השבחה, אלא שמירה על מצב קיים או מניעת נזק או קילקול. ב. שלא יהיה ניכר שעושה כן לצורך אחר השבת (או היו"ט הראשון). ג. שיהיה הדבר לצורך מצווה. וכאן מוציא המאכל הקפוא מהמקפא, ומניחו על השיש במטבח, לא עושה בו שום הכנה רק מעבירו ממקום למקום. ואע"פ שע"י כך נפטר המאכל, לית לן בה, כיון שפעולת ההפשרה נעשית מאליה ולא ע"י פעולת האדם, והוא לא פועל כלום להפשרה, לא מקרי הכנה. ובתוך דבריו נתקשה קצת, דמי"מ אולי גם אם יוציא המאכל מבעוד היום גדול, אכתי אולי מינכרא מילתא דלצורך הלילה הוא עושה, דהא בעוד המאכל קפוא אי אפשר לאכלו. וע"י השיב (שם באו' טל) דכיון ש"בידו"י להפשירו מתיר גם לחממם המאכלים ע"ג הפלאתו וכיו"ב (באופנים שאין בהם משום מחזי כמבשל). ממילא יאמרו הרואים שלצורך בו ביום הוא מוציאם. ואין כאן חשש שנראה כמכין לחול. (ולזה נתכוון גם בסיכום התשובה באות מה). ע"ש היטב. וראיתי לכמה שטעו בדבריו, וכנראה משום שלא העמיקו כ"כ בכל דבריו (כי ארכו מאד) וחשבו דהמחזה אליהו מתיר גם לחממם המאכלים ע"ג הפלאתו וכיו"ב (באופנים שאין בהם משום מחזי וליתא כאמור. ואיהו גופיה חזר והדגיש בתוך דבריו כמה וכמה פעמים, שאם יעשה פעולה של תועלת והשבחה (בקום עשה) בדבר שמכין, הדבר אסור כיון דבכה"ג ספיר חשיב הכנה. ורק מניעת נזק או קילקול וכן שמירה על מצב קיים, (או הפשרה שנעשית מאליה) לא הוה בגדר הכנה. ואין לך תועלת והשבחה (בקום עשה) יותר מחימום המאכלים. וגם בסיכום הדברים חזר והדגיש שכל ההיתר הוא דווקא אם מוציא המאכלים בעוד היום גדול, שיש צד לומר שאולי יאכלו ממנו. ולא עושה מעשה שינוי למעלות או השבחה במאכל. וגם שהוא לצורך מצווה כגון סעודת יו"ט או שבת וכיוצא. ואחרונים רבים הביאו דבריו להלכה. ובראשם מרן מלכא הראש"ל רבינו עובדיה יוסף זצ"ל בחזון עובדיה שבת ח"ב (עמ' תמו סעי' ב). ע"ש. ודע, דמרן הגרע"י זצ"ל נמי ס"ל את כל התנאים שכתבנו לעיל. ותדע שבח"א שציון אליו רבינו, כתב להדיא: רק שצריך להביא בעוד היום גדול וכי. ע"ש היטב. ובשו"ת נשמת שבת לסימן שכ"ג (סי' שפ). שו"ת שבת הקהתי ח"א (סי' קנח). נטעי גביראל על הל' יו"ט (ח"א פכ"ו סי' ט). ובספר הלכות המועדים (פרק א הערה ב) ודוקא סי' סעי' כה). ובשו"ת שערי יושר (ח"ב סי' נו). ובשו"ת שערי חיים (ח"ג סי' ג). ועוד. ועי' ויען שמואל ח"י"ט (סעי' כה) וי"ל על חלק מדבריו. וכ"כ בספר ארוחות שבת ח"ב (פרק כב סעי' קעד) וז"ל: מותר בשעת הצורך להוציא ביו"ט ראשון אוכל מהמקפא על מנת שיעמדו באריו החדר ויפשירו, והיינו כשעושה זאת לצורך סעודת ליל יום טוב שני, ודוקא אם מוציא מהמקפא בעוד היום גדול, שלא ניכר הדבר שעושה זאת לצורך הלילה. היתר זה נאמר רק באופן שאם יוציא את האוכלים האלו לאחר שתחשך לא יהיו הם מוכנים לסעודת הלילה. ע"ש. וכ"כ מרן הגר"ש"א אלישיב זצוק"ל באשרי האיש ח"ג (פרק ג סי' ט).

ח. כתב הגאון רבי שלמה זלמן אויירבך זצ"ל, כלל יסודי בדיני הכנה, והוא: כל דבר שאינו מלאכה ולא איסור דרבנן ושאינו בעשייתו משום טירחה, וגם רגילים לעשותו מבלי לחשוב על התועלת שבעשייתו, מותר לעשותו בשבת, גם אם תצא מעשייתו זו תועלת לימות החול, ובלבד שלא יאמר בפירוש, שהוא מכין לימות החול (או לאחר השבת).

ולכן, הלוך טלית לבית הכנסת (במקום שיש עירוב), מותר אף להחזירה הביתה. מותר להחזיר ספר למקומו בארון הספרים אחרי גמר הלימוד. מותר להחזיר למקרר או אפילו לתא ההקפאה של המקרר את המאכלים שנשארו לאחר שגמר הארוחה וכו'. מותר לשרות במים כלים ששיירי אוכל ידבקו בהם, אם לא יעשה כן בשבת. (ואם כבר נדבקו שאריות התבשיל בהם ויבשו, אסור לשרותם במים בשבת, מכיון שבשריה זו מחשבתו להקל על ניקויו במוצאי היום). מותר לצאת מביתו אפילו סמוך לחשיכה, ומפתח ביתו בכיסו (במקום שיש בו עירוב), כדי שיוכל להיכנס לביתו במוצאי שבת.

[נשי"כ פרק כח סעי' פט במהדו"ב. (וכן הוא בשלחן שלמה שבת סי' רצ סעי' א-ה). ובהערה ר"א בשש"כ כתב, שמעתי מרש"ז אויירבך זצ"ל, דמכיון שאנשים רגילים לעשותו מבלי לחשוב על הצורך, הה"נ דשרי אפי' לצורך חול, ומשום כך מותר לטלטל כלי שמלאכתו להיתר מחמה לצל או להעביר בשר ודגים סמוך ללילה למקום קריר, אף שזה לצורך חול (וכמו"כ נלע"ד דיתכן שגם המ"א סבי' רנד ס"ק כג, האוסר רדיית הת' גם מתנורים שלנו שלא לצורך השבת מפני שמכין משבת לחול- ועיי' במ"ב ס"ק מג בשם א"ר - גם הוא מודה שבי"ט מותר להוציא עוגה או תבשיל עם גמר האפייה והבישול, אף כשעוזב את הבית והכל הוא לצורך חול, מפני שבי"ט רגילים כל היום להעמיד על האש ולהוריד מן האש עם גמר האפייה והבישול משא"כ בשבת שאין רגילים בכך), וגם בראשון של פסח, כאשר מחליפים בביה"כ את השלט של "מוריד הגשם" לשלט של "מוריד הטל", ויחד עם זה מחליפים מ"טל ומטרי" ל"יתן ברכה" שאומרים רק במוצאי היום, או כאשר מחליפים כל בוקר את השלט של יום הספירה ליום המחרת וכדו', כל זה מותר לעשות בשבת ובי"ט, ובפרט כאשר יתכן שתצא מזה תועלת עכשית, שאנשים ילמדו את פרטי הדברים, עכ"ל. ודבריו נכוחים למבין וישרים למוצאי דעת].

ט. מוצרים שהדרך לשמורם בקירור (כגון במקרר וכד'), והוציאם בשבת כדי לאכול מהם, מותר "להחזירם" למקרר בסיום אכילתו, בכל גוונא, כיוון שאם לא כן יתקלקלו או יפוג טעמם, והוי בגדר שמירה על מצב קיים (או אפילו מניעת הפסד וקילקול) דשרינן. ולכן, אם הוציא מהמקרר גבינות, קוטג', חלב, מעדנים או שאר מאכלים כיו"ב, מותר להחזירם למקרר בכל מקרה, שכן עיקר מטרתו למנוע קילקולם כאמור. (וכ"ש לסברת הגרש"א לדעיל שעושים כן מבלי משים, כיון שכך "ידרך" העולם להחזירם למקומם בגמר השימוש).

י. וכל שכן דברים שהדרך לשמורם מוקפאים בתא ההקפאה, כמו גלידה, ארטיקים, איגלו וכיו"ב, והוציאם כדי להשתמש בהם ולאכול מהם, ובא להחזירם למקפא, על מנת לשמור על המצב הקיים, או למנוע המשך הפשרתם, שהדבר מותר. [כיון שזהו מקום שמירתם, וכך דרך שימושם].

יא. ונראה שגם מוצרים שאין הכרח לשמורם קרים או קפואים, אבל היו כבר במקרר במצב קר (או קפוא) והוציאם בשבת כדי להשתמש בהם או לאכול מהם, ובעודם קרים (או קפואים) בא להחזירם למקומם (למקרר או למקפא), ג"כ מותר, שהרי הוא שומר על מצבם הקיים (ומנוע את חימומם או הפשרתם) אך אינו פועל בהם פעולה מיוחדת או השבחה. [וכנ"ל בסעי' ז. וכ"כ בספר ארוחת שבת פרק כב סעי' קעה. עיי' ש.].

יב. להכניס בקבוקי שתיה למקרר על מנת שיתקררו ויהיו קרים לצורך השתיה במוצאי"ש. יש לחלק. דאם מכניסים למקרר בעוד יום גדול, כגון בשעות הצהריים, ומכניס כמות שיש סבירות שבני הבית עוד ישתו ממנה בו ביום, הדבר מותר. [נדאין זה בגדר הכנה כלל כיון שהדך להשתמש בכמות כזו בשבת. לית לן בה]. אבל אם מכניס למקרר כמות גדולה כל כך, דמינכרא מילתא שמכניסים לצורך הלילה. נראה דאסור. דכיון שעושה פעולה שיש בה "השבחה למעליותא" - קירור, (ולא רק שמירה על מצב קיים), הרי זה בגדר "הכנה" ואסור. וכ"ש שאסור להכניס את בקבוקי השתיה למקפא לצורך מוצאי שבת. [עיי' היטב בביאורים לסעיף הבא. ודו"ק. וכן משמע קצת בארוחת שבת פרק כב סעי' קעה].

יג. להוציא מצות קפואות וכן תבשילים מבושלים או סלטים קפואים [דברים מוכנים להרואים לאכילה, אלא שהם קפואים] הנמצאים במקפא, מותר להוציאם ולהניחם על השיש מבעוד יום בשבת, כדי שיפשירו ויהיו מוכנים לצורך הלילה. וזהו הוציאם בעוד היום גדול שלא יהיה ניכר שמכין לצורך הלילה. [נמה שנפשרים ומשתנה מצבם למצב חדש, לית לן בה, כיון שההפשרה נעשית ממאלה ולא ע"י פעולת אדם. ככה"ג לא חשיב "הכנה"].

*מצות (עבודת יד) המיוחדות לצורך ליל הסדר (והם יקרות לו מאד, שלא יתן קטן לאכול מהם) יש בהם גם חשש מוקצה. [חזו"ע פסח ע"מ רסו בשם הפמ"ג ועוד] ולכן יטלטלם אגב דבר המותר שיניח עליהם בשבת, וכגון שיניח עליהם חזרת או עגבניה או כפית וכיו"ב. [דהו"ל כטלטול מוקצה מחמת חס"כ אגב ככר או תינוק. ועיי' שו"ע סימן שח ס"ה וברע"א שם. ובשו"ת יביע אומר ח"ז סימן טל. ואע"פ

שבחזון עובדיה שבת ח"ג ע"מ ז' נוי"נ בזה ונטה להחמיר. ע"ש. מ"מ יש לחלק בין נ"ד להתם. ודו"ק]. וזהו ליתן המצות מע"ש בחזית תא ההקפאה כדי שיוכל לטלטל בקלות, וישאיר רווח בין המצות למדף שעליהם ליתן שם הכפית. וכ"ש שלא יטלטלם ולא כלום ורק אח"כ יתן דבר עליהם, שלא הועיל כלום. ואם יש לו מצות רבות כאלה (וכגון אותם שאוכלים כל הפסח מצות עבודת יד) ואינו חושש עליהם כ"כ, אצלו אין המצות מוקצה ומותר לטלטלם.

יד. אך אסור להניחם על הפלטה או לסדרם על השולחן במקומם. נעיי' היטב שו"ת מחזה אליהו סי' סד. ועיי' בהערה הקודמת מש"כ בזה. וכ"כ מרן הגרש"א באשרי האיש ח"ג (פרק ג סעי' ו), מותר ביו"ט להוציא אוכל מהמקפא לצורך הלילה שהוא שבת, או "יום טוב שני", באופן שאין בזה טירחא. אולם כאשר הזה טירחא, יעשה זאת באופן שלא נראה שעושה עבור הלילה. "ובכל אופן אסור להניח מאכל, כגון שניצל, על הסיר לחימום לצורך יו"ט שני". עכ"ל. ועיי' ויען שמואל יט ע"מ ר"א. דליתא].

טו. מי שיש לו ילדים קטנים ורוצה להאכילם קודם הלילה, מותר לו לחמם מבעוד יום [בדרך מותרת כדלקמן] בעבורם מהמאכלים שהכין לצורך סודות הלילה, ואכן יאכילם מהם מבעוד יום, וממילא יוכל להשאיר אוכל התבשילים על גבי הפלטה או הפח, גם לצורך הלילה. ובלבד שיזהר שהחימום יהיה בתבשילים שאין בהם משום איסור בישול בשבת (כלומר שלא יהיה בהם רוטב האסור בחימום), ויניחם במקום שמותר להניח מאכלים לחימום בשבת. [משום "מחזה כמבש"ל" וכד'. ואין בזה חשש הערמה, כיון שבאמת צריך לחמם התבשילים לצורך ילדיו הקטנים וכיו"ב בו ביום, ופשוט].

טז. וליתן התבשילים על פלטה "כבויה" שעתידיה לדלוק בעוד זמן בתוך השבת. נראה ג"כ לאסור. דחשיב הכנה ומינכרה מילתא. [ואין להביא ראיה ממה שהתיר מרן הראש"ל בשו"ת יביע אומר ח"י או"ח סימן כו, להתיר ליתן בשבת תבשיל של מרק מבושל כ"צ מע"ש, ע"ג פלאטה כשהיא כבויה, ותדלק לאחר שעה, דהוי גרמא וכו'. ע"ש. דאינו דומה. דהתם יש לצרף דעת ה"מתירים" בישול אח"כ בלח עם סברת המיקלים בגרמא לגמרי. ושפ"ד להקל. משא"כ בני"ד דהוא גרמא ב"אסור" הכנה, ומני"ל להתיר ככה"ג. וני"ל דהוא חמור טפי מסתם גרמא באיסור דרבנן, דאיסור הכנה בהיכרא תליא מילתא. ועוד יש בעצם ההנחה שם זילותא לשבת עצמה. ומה גם שדעת מו"ר הגר"צ אבא שאול זצוק"ל ששמעיקרא אין להקל גם בגרמא דבישול אח"כ בלח. כבנדון היביע אומר. ובכלל גם לא בריא דבכה"ג דסוף חמה לבא, חשיב גרמא. ואכמ"ל. אח"כ איתני שכי"כ בהלמו"ע ע"מ נב הערה לב ובשו"ת תור"מ ח"א סימן עג, לאסור בני"ד ומשום זילותא דשבת או יו"ט. ע"ש].

יז. מיהו להוציא בשבת מהמקפא בשר קפוא או עופות קפואים (לא מבושלים), ושאר דברים שאינם ראויים לאכילה כמו שהם, לצורך מוצאי"ש, נ"ל דאסור. [ואף למי שמתיר לטלטלם ולא חשיבי מוקצה (עיי' שח סעי' לא), מ"מ הכא מינכרא מילתא שמכניס לצורך הלילה, דכל הרואה אותו מוציאם מהמקפא, מבין שלצורך הלילה הוא מוציאם, וברור לכל שאינו עומד לאכול מהם בו ביום, ויש בזה משום הכנה].

יח. מותר לישון בשבת כדי לאגור כח כדי להיות ערני בליל הסדר, ובלבד שלא יאמר בפירוש שעושה כן לצורך הלילה. [באה"ט סי' רצ ס"ק א. ומשני"ב שם סי' ד. ולכאורה קשה הרי אם אומר שישן כדי שיוכל להיות ער בלילה לעסוק בתורה, הרי זה דיבור לצורך מצוה והו"ל להתירו. ובאמת שבספר תורת שבת (סימן רצ ס"ק ב ו"ט) שז' ס"ק א) כתב להתיר ככה"ג מהטעם האמור. וכ"כ להתיר בשו"ת אור לציון ח"ג (פרק יח סעי' יא ע"מ קצה בהערה) מדפנשיה. אלא דבערה"ש (סי' רצ ס"ק א) כתב, דאף לומר נלך לישון כדי שנוכל ללמוד במוצאי"ש, נחשב כמכין בשבת לחול. ע"ש. ולכאורה נראה טעמו דדיבור חל מעשה הוא דמותר דהוי כחפצי שמים, אבל הכא שעושה גם מעשה וכוונתו לצורך החול, מני"ל להתיר אע"ג דהוי לצורך מצוה. אולם יש להקשות על זה מהא דאיתא בסימן שו ס"ו דמחשיבין על התחום לעשות צרכי כלה או צורכי המת וכו'. וכתב המשני"ב שם ס"ק ח, דה"ט משום דחפצי שמים הוא. ע"ש. דבעלמא בלא צורך מצוה אסרו להחשיך על התחום כדאיתא בסימן ז' סעי' ט. והכא הותר ע"ש. ושוי"ר שזו באמת טענת התורת שבת על האחרונים שהחמירו. מיהו רבינו הראש"ל בספר ילקוט יוסף מועדים (שבועות מהדו"ב ע"מ תקפח ס"ק כא) הבי"ד, וכתב דנראה דטעמם של הס"ח דעימיה שאיסורו הוא משום זלזול בשבת שעושה דבר בשביל הערב. ע"ש. וכן דעת הגר"ש ואזנר זצ"ל בספר מבית לוי מועדים (מנהגי חודש סיון ע"מ שם סוף הערה ז) ע"פ השע"ת בשם הא"ר להחמיר. וכ"פ השש"ש מהדו"ב פרק כח הערה קעז. ועיי' בשו"ת מחזה אליהו ח"א סי' זו או ג' ס"ק יז. עבר ואמר, אפי"ה מותר לישון, דלא קנסו ככה"ג. וכ"ש שיש מתירין].

יט. מותר לטאטא את הבית (בבתים שלנו שהם מרוצפים), וכן ראוי לעשות מיד בסיום כל סעודה, כדי שלא יצטבר ליכלוך רב בבית. אבל אסור לשטוף את הריצפה בכל אופן, גם לא ע"י שפיכת מים וגריפתם ע"י מגב בלבד. [נאפילו ללא סחבה. ועיי' סי' שלו סעיפים ב-ג]

כ. מיהו אם התלכך הבית במקום מסוים (נקודתי) וכגון שנשפך שם משקה מתוק ודביק או שתינוק לכלך שם וכד', רשאי לשטוף את אותו המקום, ואף ע"י שפיכת מים (כולל חומרי ניקוי) באותו מקום, וגריפתם ע"י מקל גומי וכף אשפה (ולא שימוש בסחבה), דהוי כגרף של רעי, שהתירו לסלקו. [נהנה הגרש"ז אויירבך בשש"כ מהדו"ב פכ"ג בהע"ל כתב, ד'אפשר' שמתור ליתן מים על מקום המולכלך שבריצפה בלבד ולנגב באופן המותר, ואין זה בכלל איסור שטיפת הריצפה. ע"ש. וכ"א בשולחן שלמה סי' שלו ס"ק ז. ובספר חוט שני החמיר טפי דאפילו לשפוך מים על גרף של רעי, כדי לנקות את הריצפה אסור, משום דנחשב כהדחה. ע"ש. ולע"מ גם מרן הראש"ל זצוק"ל בחזו"ע שבת ח"ד ע"מ מט, לא התיר אלא לשפוך מעט מים על 'מקום הליכלוך' ולגורפם, אבל לא בכל הבית. וכן מדוקדק בלשון קדשו שכתב: אין מדיחין את קרקע הבית אפילו הוא מרוצף, אטו שאינו מרוצף, שמה יבא להשוות גומות, ומה שלא גזרו כן בכבוד קרקע מרוצף, משום שהכיבוד הוא נחוץ יותר, ומ"מ אם ריצפת הבית נתלכלכה מותר לשפוך מים "על מקום המולכלך" ולגרוף המים ע"י מגב. עכ"ל. מוכח דלא התיר אלא במקום

המלוכלך ותו לא. והבו דלא להוסיף עלה. ודו"ק ואכמ"ל.]

כא. בחזרי השירותים של בתי הכנסת ומקומות ציבוריים שבהם מצטבר לכלוך רב במשך היוםמים של השבת והחג, ויש בדבר צורך גדול, וגם משום כבוד בריות, אפשר להקל לנקותם ע"י פועל עכו"ם. [ואם אי אפשר, יש מקום להקל גם ע"י ישראל, בשטיפה וניגוב במקל גומי בלבד, ללא שימוש בסחבה וכד'].

כב. המתארחים לבילוי הסדר אצל אחרים, ויוצאים מבינת לבית המארח מבעוד יום (בשבת) לא יקחו עמם דברים הנצרכים לסדר, ובפרט מצות מהודרות, משום הכנה משבת ללאחר השבת [הליכות שלמה פסח עמ' קצו].

כג. כל הפעולות האסורות משום הכנה אסור לעשותם עד שיגיע זמן צאת השבת [כמו בכל מוצ"ש, דהיינו צאת הכוכבים ועוד תוספת. שהוא כחצי שעה לאחר שקיעה"ח. או זמן ר"ת] ויאמרו **"ברוך המבדיל בין קדש לקדש"** או שיתפללו ערבית ויאמרו **"ותודיענו"** בתפילה.

* גם המחמירים להוציא השבת כשיטת ר"ת יכולים להקל בדברים שאיסורם משום 'הכנה', וכן בשאר דברים שאיסורם בשבת הוא מדרבנן ולא דאורייתא, כבר מזמן הגאונים.

* נ"יש מקילים בשעת הדחק גדול לעשות דברים שאסורים משום הכנה בלבד, ואין בהם משום איסורי שבת, גם בזמן בין השמשות. (הליכות עולם ח"א עמ' שט ס"ק כט. וחזו"ע פסח עמ' רסח).

כד. הכנה ע"י גוי. גם דבר שאסור חכמים משום "הכנה" שייך בו איסור אמירה לגוי, ואסור לומר לו לעשותו, אלא א"כ במקום מצוה או צורך גדול או מקצת חולי. [משני"ב שיט ס"ק סב. תנט ס"ק לח. ועוד. וספר הליכות שבת לידדי הרה"ג רבי גד יודי שליט"א פ"ט סעי' נח. ובספר הלכה ברורה לידדי הגאון רבי דוד יוסף שליט"א ס"ז ס"ק כ. ודלא כפ"מ"ג ודע"ת למהרש"ם. וע"ע הלכות המועדים גרוסמן יו"ט (פ"א סעי' יד)].

* מיהו אם הגוי עושה כן על דעת עצמו, לסיים מלאכתו וללכת, אין למחות בידו, שהרי יכול היה לעשות הדבר בהיתר אחר השבת, ומה שעושה בשבת הוא אדעתא דנפשיה. אבל אם עושה כן על מנת שיתפנה אחר השבת למלאכות אחרות, יש להחמיר. [הלכה ברורה שם].

כה. עבר ועשה דבר שאסור משום הכנה משבת ליו"ט, ואפילו עשה כן מזיד, לא נאסר הדבר שהכין בשימוש, שהרי אינו איסור מלאכה על החפץ, אלא הוא איסור התעסקות משבת לחול (או ליו"ט) שהוא איסור גברא. [הגרשז"א זצ"ל ב"מאור השאלה" (ח"א עמ' תסד או"ט) והגאון ר' נסים קרליץ שליט"א (חוט שני ח"ב עמ' מז או"י)].

פרק יא - שאר ההכנות משבת ליו"ט

א. כדאי להקדים להתפלל מנחה [מנחה גדולה, או בשעה 3:00 לערך] כדי שיוכלו לקיים סעודה שלישית קודם תחילת שעה עשירית ביום [דהיינו שעה 4:00 לפי שעון קיץ], על מנת שיאכלו סעודת ליל יו"ט לתיאבון. [חזו"ע יו"ט עמ' צ].

ג. בתפילת המנחה אין אומרים 'צדקתך'. [גם משום שהוא ערב יו"ט, ובלא"ה א"יא תחנון כבר מ"ח ניסן].

ד. מותר ללוש בגדי יו"ט בשבת מבעוד יום, וישתדל לא לאחר לבישתם סמוך לערב ממש. [ענין כ"ח"ח ס"י תקכט או"כ. ובמקור חיים לבעל החו"י בסי' תקג. ובשלחן שלמה להגרשז"א ס"י תקכט. ובאוהות שבת (פכ"ב סעי' קפב). ובן איש חי פרשת צו סעי' ד. בדיני ע"פ שחל בשבת].

ה. מותר לחזנים וכד' להכין בשבת את הקריאה בתורה של יו"ט. [כיוון שידעוהו היא כבר מעכשיו. שלחן שלמה אוי"ב שבת סימן ר"צ ס"ק א].

ו. מותר להתקלח [בצונן] ולטבול במקווה טהרה בשבת אע"פ שכוונתו לעשות כן לקראת החג, ואין בזה משום "הכנה". ובלבד שיקפיד על כללי איסור רחיצה שיתבאר בהמשך.

ז. קודם שיצא מביתו לבית הכנסת יודיע ויסביר לנשים שאסור להדליק הנרות או לעשות שאר מלאכות או הכנות לצורך החג, רק לאחר צאת השבת לגמרי. [כלומר לנהוגים כהאונים- כחצי שעה לאחר השקיעה. ולנהוגים כר"ת עד שיגיע זמן ר"ת].

* **טוב שיאמר לבני הבית את שעת צאת השבת במדויק.**

ח. טוב ללמוד בערב פסח אחר הצהרים סדר קרבן פסח, בבחינת ונשלמה פרים שפתינו. [אור לציון ח"ג פרק יד תשובה א בהערות ע"פ מ"ב סימן תע"א ס"ר כב בשם השל"ה ובכ"ח סימן תנח או"י. ע"ש].

פרק יב - מקלחת וטבילה מקווה בשבת או ביו"ט

א. מצד דיני הכנה, מותר לטבול בשבת לשם טהרה לקראת הרגל [למי שנצרך, או לשם תוספת טהרה], ואין בזה משום 'הכנה' משבת ליו"ט. [ולדעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצ"ל, בשבת יטבול בצונן דווקא ולא בחמין. ולדעת מו"ר הגר"צ א"ש

זצ"ל ראשי לטבול גם בשבת בחמין שבמקווה, ובלבד שלא ישחה שם להנאתו, אלא יטבול לטהרתו ויצא מיד].

ב. ידוע הדין שאסור לרחוץ כל גופו בשבת במים חמים [וגם פושרים שמרגיש בהם חמימות בכלל האיסור]. והוא משום 'גזירת הבלנין'. ואיסור זה קיים בין בחמין שהוחמו בערב שבת ובין שהוחמו בשבת [כולל דוד שמש]. בין במרחץ ובין מחוץ למרחץ [גם לא באמבטיה פרטית] הכל אסור. אבל רחיצה בצונן מותרת, ובלבד שיזהר שלא ישל באיסורים אחרים. [וכגון: שימוש בספוג רחצה, סחיטה, ניגוב השיער בנחת, ובעיקר צריך לדעת שאסור להסתרק אחר המקלחת בשום אופן]. ולכן אם ירצה להתקלח בשבת לקראת החג או לשם התרענונות, בצונן, מותר. [ובני אשכנז נהגו להחמיר בזה, אם לא במקום צער].

ג. ברחיצה וטבילה ביו"ט ישנה הקלה מסויימת והיא: במרחץ עצמו השאירו חכמים את גזירת הבלנין על מקומה, ולכן אסור לרחוץ במרחץ בחמין [אפילו פניו ידיו ורגליו. חזון עובדיה יו"ט עמ' מב], אפילו אם הוחמו מערב יו"ט [ואפילו ע"י דוד שמש].

ד. מחוץ למרחץ, [ולדעת מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל ח"ה גם באמבטיה ומקלחת פרטיים בבית] מותר לרחוץ את כל גופו בחמין שהוחמו מערב יו"ט, ולמעשה מתירין גם בחמין שהוחמו ביו"ט עצמו מאליהן [בדרך מותרת, וכגון ע"י דוד שמש. אבל בבויילר חשמלי או סולר או גז וכד', אסור. משום שבפתיחת הברז נכנסים מים חדשים לדוד ומתבשלים ביו"ט. והרי זה בגדר ביטול לצורך רחיצת כל גופו, דאינו הנאה השווה לכל נפש, ואסור]. ולכן אפשר להתקלח ביו"ט במקלחת פרטית בבית במים של דוד שמש, ובלבד שיזהר מאד לא לעבור על איסורים אחרים תוך כדי הרחיצה, וכנ"ל. [ענין חזון עובדיה יו"ט עמ' מא-מב. וע"ע אור לציון ח"ג פרק כא סעי' א. ע"ש. ודע דמה שהתירו לרחוץ ביו"ט בחמין שהוחמו מעיו"ט, הוא גם השנה שהוחמו המים בשבת (ע"י הדוד שמש), ואין לאסור בזה משום 'הכנה'. ואע"כ דגם הכנה בידי שמים אסורה משבת ליו"ט כמבואר בביצה דף ב ע"ב ובמשנ"ב ס"י תקז ס"ק יג. ובה"ל שם ד"ה אפילו, משם הבי"ח. וענין בבי"ח ס"י תקז וס"י תקיג. מ"מ הכא הכל כבר היה בעולם מקודם, וראוי לשימוש. וענין הלכות המועדים פרק א ס"ח ה"ה 37 והע"י 40. ואכמ"ל].

* **אם נרטבה ריפפת המקלחת** ממי הרחצה, מותר לגרוף את המים במגב גומי בלבד [ללא סחבה], לפנותם. [וכתב הגאון רבי שלמה זלמן אוי"ב בש"כ (מהדו"ב פכ"ג הערה ל) דהיינו טעמא, דדווקא נתינת מים ע"ג הקרקע על מנת להדיח הוא דקרי הדחה, ולא אם גורר את המים שכבר נשפכו. ע"ש. וכ"כ הגר"י קרליץ שליט"א בספר חוט שני ח"א פ"א עמ' צו, והוסיף שכל זה כשמעביר את המים למקום הניקוז דרך מקום צר, אבל להעבירם דרך מקום רחב אסור, משום דבכ"ג נראה כהדחה, והכל לפי הענין. ע"כ. וכן הורה לנו מו"ר הגר"צ אבא שאול זצוק"ל, דאם התפוצץ צינור או תקלה אחרת ונשפכו מים בבית וכיו"ב, דמותר לגורפם במגב גומי בלבד, ולא חשיב כמדיח הקרקע, כיוון שכוונתו לסיקוק המים ולא להדחת הקרקע. עכת"ד].

ה. טבילה במקווה טהרה ביו"ט עצמו, מותרת גם בחמין, כיון ש"בית הטבילה" לא נחשב כ"מרחץ" לענין זה. [כך הורני מרן הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל וכן מתבאר בספרו חזון עובדיה ימים נוראים עמ' סא ושם סוף הערה יב. ע"ש. וכ"כ לדעת מו"ר הגר"צ א"ש זצ"ל דשרי, דאיהו ס"ל שאפילו בשבת מותר לטבול במקווה חם ממש, לשם טהרה ולצאת, ובלבד שלא ישחה במים לשם תנוגו. וכ"כ ביו"ט].

פרק יג - צאת השבת וכניסת החג, ערבית דמוצ"ש

א. אף על פי דמעיקר הדין רשאים להתפלל ערבית גם בערב פסח כבר מפלג המנחה [פ"מ"ג סימן תעב א"א ס"ק א. הובא במ"ב דירשו שם ציון 8], **מיהו כשחל ערב יו"ט בשבת, חמיר טפי, ודעת פוסקים רבים שאין להתפלל ערבית של יו"ט מבעוד יום בתוך השבת.** [הנה מרן השו"ע בסימן רצג סעיף ג כתב, מי שהוא אנוס כגון שצריך להחשיך על התחום לדבר מצוה, יכול להתפלל של מוצ"ש מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל מיד, אבל לא יברך על הנר וכן אסור בעשיית מלאכה עד צאת הכוכבים. ע"כ. ומשמע ממרן שאין לעשות כן לכתחילה אלא מתוך אונס. וכ"כ המשנ"ב שם (ס"ק ט) דמ"מ כתבו האחרונים (מהרש"ל ב"ח מ"א ושי"א) דאין לעשות כן דבר תמוה הוא לרבים. גם שמה יבואו להקל במלאכה וכו'. ואף דבע"ש יש מקילין היינו משום דמצוה להוסיף מחול על הקודש משא"כ במוצ"ש ע"ש. וענין גם בשו"ת יביע אומר ח"ו (יו"ד סי' לג). ודון מינה ואוקי באתרין. דהכא נמי אומר "הבדלה" בתפילתו שמוסיף "ותודיענו" בערבית של החג. ואין לעשות כן לכתחילה אלא במקום אונס או שעת הדחק. וענין בשש"כ ח"ב (פרק מז סעי' כג) שכתב, דבליל שני של ר"ה, או בליל יו"ט שני ש"ג, לא יקדש קידוש היום אלא אחרי צאת הכוכבים, אחרי תפילת ערבית, "יוכן הדין בליל יו"ט שהוא מוצאי שבת". ובהערה ק"א ציון, דקדושת יו"ט ראשון היא דאורייתא. ושוב ציון לשו"ע סי' רצג ה"ל. ולמטה אפרים סי' תרכה בקצה המטה ס"ק מז. וציון לחוברת מוריה תשובה מהגר"י יוסף זצ"ל, דבשעת הדחק יש לסמוך על המקילים ולקדש מבעוד יום, חוץ מיו"ט שני של פסח ושל סוכות. וגדולה מזו שמע מהגרשז"א אוי"ב, דבשעת הדחק גדול, כגון לצורך זקן או חולה, יש לסמוך להקל גם ביו"ט שלאחר שבת ולקדש מבעו"י (כלי נר של הבדלה, ולא יעשה מלאכה), ענין רמב"ם פכ"ט משבת הי"א. עכ"ל. ובאמת דלגבי תפילת ערבית דיו"ט שני, כתב הלבוש ס"י תפח, ששהיו בין מנחה למערב עד הלילה כדי שלא יעשו מלאכה מיו"ט ראשון ליו"ט שני מבעו"י. ע"ש. וכ"כ במטה אפרים סי' תקצ"ט ס"ב מהך טעמא דהלבוש. וכ"כ הפוסקים שמשתע "ברכו" היו מתחילות הנשים לבשל ולעשות מלאכות. הרי שתפילת ערבית סימן להתחלת יו"ט שני והיתר מלאכת או"י משאר ההכנות ליו"ט שני. וכן נהגו להחמיר ברוב הקהילות בחו"ל. וכ"כ בלוח "עזרת תורה" ע"פ הגר"י הענקין זצ"ל. וכתבו האחרונים לבאר טעם הדין, בפרט למאי דק"ל דקדושת יו"ט ראשון דאורייתא, ואם יתפלל או יקדש ויקבל

עליו קדושת יו"ט שני דרבנן, הרי זה ילזול בקדושת יו"ט ראשון (וכע"ז ב"טז ס"י תפ"ט ס"ק י'). ועיין משני"ב שם ס"ק מג. ושע"ז או מא. וכ"כ בספר יו"ט שני כהלכתו (פרק א הע' נ"ט) משם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל (וכן הוא בספר קב ונקי סימן קס"א). שאין כיון לקהילות בחי"ל להתפלל ערבית של יו"ט שני לפני צאה"כ כדרכם בלילי שבת ויו"ט, דכיון דאנו בקיאים בקיבועא דירחא, יוצא שהם מתפללים ערבית של יום שהוא בעצם חול מבעו"י של יו"ט. ואם היית רק שאלה של תפילה אכילה או קידוש היה מקום להקל, אבל כיון שיש בזה גם חשש שגם יעשה מלאכה אחר קבלתו יו"ט שני, והיא מלאכה שנעשית מי"ט ל"חול" שבדאי אסור, ואין לנהוג כני"ל. ורק במקום של שעה"ד כגון עבור חולים וכד' יש מקום לדון בזה ע"ש. וכ"ש כשהוא שבת. ואכמ"ל יותר. ועיין שו"ת שבט הלו"ח ח"ח ס"י ק"ט. ובשו"ת ברכת יהודה ברכה ח"ה (סימן כ"ט) שכתב ג"כ להחמיר בזה.

ב. במדינות אירופה שהדבר קשה מאד להמתין כ"כ יכולים להקל להתפלל החל משקיעת החמה. [יחזה דעת ח"ו סימן ל. וחזו"ע יו"ט ע"מ ד"ש, לגבי חג השבועות. ומינה לני"ד].

ג. מכללם של דברים למדנו שאין לקיים במוצ"ש זו המנינים המוקדמים ד'פג המנחה', וגם דבלאו הכי יצטרכו להמתין מלקדש על הכוס עד שיגיע זמן צאת הכוכבים. [כדלקמן].

ד. עם שקיעת החמה במוצ"ש אסור לאכול ולשתות כלום, עד [שיקדש ו] יבדיל על הכוס. [ואף דבכל מוצ"ש מותר לשתות מים (בלבד) קודם ההבדלה, הכא אסור משום דיש גם חובת קידוש עליו. כדאיתא בשו"ע סימן רע"א סעיף ד, אסור לטעום כלום קודם שיקדש. ואפילו מים, ואפילו התחיל מבעוד יום צריך להפסיק. ודע דגם קודם קידוש דיו"ט יש איסור טעמים. עיין בחזו"ע יו"ט ע"מ צ"ב. ובאורח יותר בחזו"ע שבת ח"ב ע"מ קנ"ו. דאף ביו"ט יש דין איסור טעמים קודם הקידוש].

ה. אין היתר לעשות דברים האסורים בשבת ומותרים ביו"ט [מלאכות אוכל נפש], אלא בשני תנאים: א) שיגיע זמן צאת השבת [לפי הגאונים שהוא כחצי שעה לאחר השקיעה, כולל התוספת. או לשיטת ר"ת]. ב) שיבדיל בפיו, ע"י שיתפלל ערבית ויאמר "ותודיענו" בתפילה, או שיאמר בפיו "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". וכך יש ללמד את הנשים לעשות. [וי"א דדברים האסורים רק משום "הכנה" בלבד, אין צריך שיאמרו ההבדלה בפה כדי לעשותן, ומספיק שיגיע זמן צאה"כ. עשו"ת מחזה אליהו ח"א (סימן נ"ט או"ד). ולעני"ד דבריו צ"ע וי"ל ע"ד. ולכן גם בדברים האסורים משום הכנה יש לומר קודם עשייתן "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". שו"ר ש"כ" להדיא באלף המגן (ס"י תקצ"ט ס"ק ה) דאף לצורך סידור השלחן צריך להבדיל. ועיין גם בא"ר (ס"י רצ"ט או"ב), ומשני"ב שם (ס"ק מ) ובשעה"ז (או"ב נ"ד)].

* [יש מקילים להתיר איסורי "הכנה" בלבד כבר לאחר שקיעת החמה - בזמן בין השמשות, ויש לסמוך על זה במקום דחק וצורך גדול. חזו"ע פסח מהד"ב ע"מ רס"ח].

ו. לאחר צאת השבת ואמירת ההבדלה בפה, רשאיות הנשים לעשות כל המלאכות שאסורות בשבת ומותרות ביו"ט [מלאכות אוכל נפש]. ולכן יכולות להדליק הנרות של יו"ט (מאש מצויה), להדליק הכלים (בדרך מותרת, כבשבת), לערוך השולחן, לבשל ולחמם את האוכל וכיו"ב. ומ"מ אסורות באכילה ושתיה, עד שישמעו קידוש והבדלה על הכוס. [וני"ל דהכא גם בשתיית ימים יש להזהר, כיוון שיש כאן גם חובת קידוש. ועיין בחזו"ע יו"ט ע"מ צ"ב. ובאורח יותר בחזו"ע שבת ח"ב ע"מ קנ"ו. דאף ביו"ט יש דין איסור אכילה קודם הקידוש].

ז. שכח לצלות הזרוע לקערה מערב שבת, יכול לצלותה במוצ"ש ובתנאי שיאכל ממנו ביום טוב (ביום). [שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן מג].

ח. שכח להכין החרוסת מערב שבת, יכול להכינה בליל יו"ט. [עיין שו"ע סימנים תקד ותקו מ"ב שם].

פרק יד - סדר הדלקת נרות יו"ט ע"י האשה

א. תזהר האשה שלא תקדים להדליק הנרות רק לאחר צאת השבת (דהיינו כחצי שעה לאחר השקיעה לגאונים או בזמן ר"ת. כמנהגה תמיד), ואמירת "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" או "ותודיענו", בערבית.

ב. ההדלקה מאש מצויה (=מוכנה) מערב שבת.

ג. קודם ההדלקה תברך: ברוך...להדליק נר של יום טוב. [ולא מזכירים שבת]. [שו"ע ס"י רס"ג ע"ה. ועיין שו"ת יחזה דעת ח"א ס"י כז. וחזו"ע יו"ט ע"מ ס"א ע"ה כ"א].

ד. אם טעתה ובירכה להדליק נר "של שבת", אם נזכרה תוך כדי דיבור (שיעור אמירת שלום על"ך רב), תתקן מיד ותאמר: נר של יו"ט. ואם עבר כדי דיבור. אין צריכה לברך שוב, ויצאה ידי חובתה. [דיו"ט נמי איקרי שבת. שו"ת התעוררות תשובה ח"א ס"י ק"ד. ועיין מהר"ש בדעת תורה סימן תפ"ט א' כממה מקומות בזה. וכן מסיק בשו"ת מגדנות אליהו (רובינשטיין ח"א ס"י צו). ושו"ר ש"כ" דיו"ט הגר"ד יוסף שליט"א בספר הלכה ברורה חט"ו ס"י רס"ג ע"ה. ובאשרי האיש ח"ג פרק א' סעי' ט, דלא יצאה י"ח וצריכה לחזור ולברך].

ה. תזהר שלא לכבות הגפרור או הנר בסיום ההדלקה, אלא תניחם בנחת במקום שיכבו מאליהם. ואסור לזרקם לכיור רטוב וכד'.

ו. אשה שמדליקה הנרות בשמן, תקפיד שלא להוציא כדרכה את שאריות הפתילה שנשארו בכוסית מאתמול [דחשיבי כ"שברי פתילה" שהם מוקצה מחמת גופו ואסורים בטלטול. ועיין היטב בספר אורח דוד בהר"ן סימן רכ"ב]. אלא תוציאם

בשנינו. ולכן ממוּלץ להוציא את שאריות הפתילה של אתמול ע"י ידית' הכפית וכד' [שזה נקרא 'טלטול מן הצד' ולצורך דבר המותר, דהיינו שימוש בכוסית להדלקה חדשה, דמותר] ואז תמלא שמן בכוסית, תניח פתילה חדשה, ותדליק מאש מצויה.

* גם מי שמטלטלת הכוסית כולה עם שיירי הפתילה מאתמול ותנער הפתילה לאשפה, מבלי להוציאה בידיים, יש לה על מי לסמוך. [דנחלקו הפוסקים אם יש דין יבסיסי בכה"ג, ובפרט בכלי המיוחד לכך. וסד"ר לקולא].

ז. אם מדליקה בשמן והפתילה מונחת בתוך צינונית נחושת ארוכה, אם תוכל תכין מערב שבת ס"ט נוסף של פתילות מוכנות בתוך צינונית נוספת, וביו"ט תנער החוצה הצינונית הישנה עם הפתילה שבתוכה, ותניח בכוסית הצינונית (עם הפתילה) המוכנים מאתמול. ודרך זו עדיפה. ואם לאו, תגביה הכוסית ותנער הצינונית החוצה עם הפתילה הישנה, תנער הפתילה השרופה החוצה מהצינונית, ותכניס לצינונית פתילה חדשה, לצורך הדלקת היו"ט. [דהצינונית המיועדת לשימוש קבוע חשיבה כמו הכוסית, והפתילה שתוכה כשברי פתילה וכדלעיל].

ח. אם משתמשים בפתילת צמר גפן רגילה, ורוצים ביו"ט להגביה מעט הפתילה, להוסיף שמן ולהדליק שוב לנר שבת, רשאים לעשות כן, רק שיהיו כשמגביהים הפתילה, שלא יבואו לידי סחיטה, אלא יגביהו בנחת ע"י קיסם שיניים או סיכה. [אסור לחתוך ראש הפתילה בעצמה בכלי, ורק מה שכבר נשרף בראש הפתילה מותר לחותכו (וכ"ש להסירו ביד). עיין שו"ע ס"י תק"ד ע"ה. וסעי' ד. ומשני"ב ס"י כח. וחזו"ע יו"ט ע"מ ס"א ע"ה כ].

ט. מי שמדליקה בנרות פראפין, ופתח הפמוט גדול מרוחב הנר, אסורה לחמם הנר ולהדביקו לפמוט [מ"א ס"י תק"ד ס"ק ו. מ"ב שם ס"ק יח. וחזו"ע יו"ט ע"מ ס"א], אלא צריכה להכין כאמור מערכת נרות מודבקים לפמוטים כבר מערב שבת, ע"מ שתוכל להדליק הנרות [מאש מצויה] במוצ"ש. וכן אם פתח הפמוט קטן מגודל הנר אסור למחוק ולגרד קצה הנר להתאימו לגודל הפמוט ביו"ט, ולכן יכינו ס"ט נוסף מערב שבת כני"ל.

י. אם הנרות מתאימים לגודל הפמוט וצריך רק להניחם כך בפמוט [בלא לחמם את תחתיתם], מותר לעשות כן גם במוצאי שבת ולהדליקם [מאש מצויה].

יא. אם נסתם פתח הפמוט בשאריות הנר הקודם, מותר לסלק השאריות באמצעות כלי, ואין בכך משום 'מתקן מנא', כיון שדרכו בכך.

יב. המשתמשים בנרוניות אלומיניום לצורך נר שבת ויו"ט. לכתחילה ישימו לב שלא לסלק בידיים את כוסיות האלומיניום שנשארו בצלחת או בפמוט מהנר שהדליקו לכבוד שבת, אלא יסלקום משם ע"י 'טלטול מן הצד' כלומר ע"י דבר אחר או ע"י ניעור מהצלחת וכני"ל, משום דיש אומרים דאסורים משום מוקצה. [דס"ל דחשיבי כשברי כלי מתכות שדרך בני אדם לזרוקם לבין הגרוסאות. עיין ס"י ש"ח ע"ה י"א. וכן ס"ל להגרש"זא והגר"י פישר זצוק"ל. ועיין גם בשו"ת שערי יושר הנניח ח"ג ס"א]. ויוכלו גם שלא לגעת בכוסיות האלומיניום המשמשות כלל, אלא יניחו נרוניות חדשות לידם באותה צלחת או מגש, וידליקו מאש מצויה.

יג. מקום ההדלקה. אשה שמדליקה נר היו"ט במקום שאור החשמל דולק ומאיר יפה וכמו שמצוי בדרך כלל שהאור דולק כבר מערב שבת, נכנסת לשאלה גדולה ביחס לברכה [כיון דחשיב כתוספת אורה ואף גרוע מכך, דבדרך כלל אין אור הנר מועיל כלל בכה"ג]. ולכן יעצו כמה פוסקים שאם יש שעון שבת שאפשר לכוונו מערב שבת באופן שיכבה האור בשעת ההדלקה במוצאי שבת (שהוא יו"ט), ושוב ידלק מאליו לאחר מכן, כך שבשעת ההדלקה המוקדם יהיה חשוך קצת, כן ראוי לעשות. אך אם הדבר לא מתאפשר [כגון שאין להם שעון שבת או שיש קושי גדול שיהיה האור כבוי במשך כחצי שעה (לאחר צאה"כ), גם בכניסת השבת וגם אח"כ במוצאי שבת], אם אפשר שתדליק את נר היו"ט במקום חשוך כגון בפניה מסוימת במטבח שאינה מוארת כ"כ או בחדר אחר שהוא שימושי להם [שנכנסים ויוצאים בו תדיר. ואין סכנה להדליק שם] עדיף שתדליק שם ותברך. אך אם אי אפשר בכל זה, נהגו להדליק כדרכם בברכה, אע"פ שלא ידעו טעם מספיק למנהג זה. [עיין חזו"ע שבת כ"ד א ע"מ רט"ו ע"ה כ שכתב [על כל ע"ש דעלמא]: ראוי מאד לכבות את אור החשמל קודם הדלקת הנרות בשמן או שעה, ולחזור ולהדליק אחר הדלקת נרות שבת, ולכוון בעת הברכה לפטור את מאור החשמל. ובמקורות שם הביא מגדולי האחרונים. ושוב העיר בדף רט"ו ע"מ ס"ב שאף בע"ש שחל בו יו"ט יסדרו הדבר בעיו"ט ע"י שעון חשמלי באופן שיכבה את אור החשמל קודם ההדלקה לכבוד שבת, ואח"כ יודלק שוב החשמל ע"י השעון. והביא גם מהש"ש (פ"י כח הע' קפח) בשם הגרש"זא צ"ע ע"מ ביו"ט שחל בע"ש, שהיה החשמל דולק מבעו"י באמצעות שעון שבת, והבית מלא אור, איך מדליקים נרות שבת, ויש להדר להדליק הנרות קודם שנדלק החשמל. וצ"ע. וע"ש עוד. ועיין גם בספר פתח צדק דרו"י ח"ח דיני נר שבת פרק ו' סעי' ה' ואל"ף] שהאר"ך בזה טובא מדברי מרן הגרי"ש אלישיב [שליט"א] זצ"ל ועוד גדולים שנתחבטו בזה טובא ע"ש. וע"ה גם בספר מעדא"ש ח"ג דיני נ"ש סימן לה. ועוד. ודע דמכללן של דברים למדנו דאורחות שמתארחת אצל בעה"ב ואין להם חדר מיוחד לעצמם או שאין חיובם בנר שבת ברור, אינה רשאית להדליק בכל זאת נר יו"ט ליד בעלת הבית כפיכח "לחומרא", שנכנסת בזה לחשש גדול שמדליקה נר של בטלה, שאינו לצורך, ביו"ט. והתא על בעלת הבית עצמה אין בידיו טעם מספיק למה היא מדלקת בכה"ג. על

משתחשך ולא ישתחה. [סימן תעב סעי' א. וע"פ המשני"ב ס"ק א. שו"ת חזון עובדיה ח"א סימן א. חזו"ע סדר ליל פסח עמ' א].

ב. גם הנוהגים להחמיר בצאת השבת בדרך כלל כר"ת, אינם צריכים להמתין בקידוש עד לזמן ר"ת, כיון דהוי חומרא דאתי לידי קולא. [שביתתים ישנו התינוקות ויבטל מ"ע דהגדת לבנך, ולכן צריך לקדש מיד אחר צאתה"כ. מרן הראש"ל הגרע"י זיע"א בחזון עובדיה ליל פסח עמ' א' ועמ' ד'. ע"ש].

ג. ואם גם האשה מחמירה כר"ת, וממילא לא תוכל להדליק נרות היו"ט (אפילו מאש מצויה) עד לזמן ר"ת, אפילו הכי לא יאחר הקידוש משום כך. ויקדש בלא הנרות, והאשה תדליק הנרות כשיגיע זמן ר"ת (בברכה) ויהנו מהם בשעת הסעודה. [ולית לן בה. דלא מבעיא לשיטת הסוברים דלמרון בסוף סימן רעג ב"יא בתרא, אין הקידוש תלוי בנר, דשפיר דמי. אלא אף למחמירי לכתחילה בזה, יודו הכא שהוא צורך, שמתוך לקדש גם קודם הדלקת הנרות. ועיין הלכה ברורה שם ס"ק כד. ובידור הלכה ס"ק לד. ע"ש. ומעיקרא י"ל דנ"ד קיל מהתם בתרתי. חדא דמרון שם איירי שהולך למקום אחר שאין שם נר ולא יהיה שם נר. ועוד דבנ"ד בשעת "הסעודה" יהיה לו נר. ודו"ק].

ד. ולגבי נר ההבדלה שביקנה"ז. ישנם 3 אפשרויות. (א) אם יש שם קטן או קטנה מתחת לגיל מצות, יוכלו לומר להם להדליק נר ההבדלה מאש מצויה, ויברכו עליו בשעת הקידוש. [נהיה הוה עביד עובדא בנפשיה רבינו עטי"ר מרן רבי עובדיה יוסף, בכל מוצאי שבת, במניין שהיה בביתו. והיה מתפלל במוצ"ש כהגאונים. ועושה הבדלה בעצמו, עוד קודם זמן ר"ת. והיה מצוה לאחד מנכדיו שידליק נר ההבדלה ויחזיקו אותו בידו. ובשעת ההבדלה היה רבינו מברך עליו בורא מאורי האש. וצ"ל דס"ל שלגבי קטן יש לסמוך המנהג כהגאונים. ולגבי הנאה מהנר, שהוא רק משום חשש קנסא דרבנן, דברנן שמכינן אגאונים]. (ב) אם אין שם קטן ואשתו או אחד משאר המסובין, לא מחמירי כר"ת, ידליק הוא את נר ההבדלה, ובעל הבית יברך עליו. (ג) אם גם כל המסובין מחמירי כר"ת, יעשו הקידוש וההבדלה, בלא ברכת הנר, וכשיגיע זמן ר"ת, יזכרו לברך על הנר. [דמה שתקנו לברך על הנר בשעת הקידוש, אינו לעיכובא אלא למצוה בעלמא. עיין במשני"ב סימן רח"צ ס"ק ג. והכא שיש צורך להקדים הקידוש שפיר דמי. כן נלע"ד].

ה. במוצאי שבת זו חלה עלינו חובת קידוש - מצד היו"ט הנכנס, וחובת הבדלה - מצד השבת היוצאת. חז"ל תקנו לנו סדר קידוש והבדלה משולבים יחד וסימנם: "יקנה"ז. [דהיינו: י יין=בורא פרי הגפן. ק קידוש= מקדש ישראל והומנים. נ נר= בורא מאורי האש. ה' הבדלה=המבדיל בין קדש לקדש. ז' זמן= שהחיינו. שו"ע סימן תעג ס"א].

ו. אין מברכים על הבשמים בהבדלה של מוצ"ש זה. [משני"ב סימן תעג ס"ק ג. וכה"ח שם ס"ק יח].

ז. טעה וברך על הבשמים, בדיעבד אין הברכה הפסק, וימשיך הסדר כרגיל. [ש"ש"כ פס"ה הע' מט משם הגרש"ז"א].

ח. הקידוש בליל פסח, הוא הכוס הראשונה מד' כוסות. ולכן כל אחד ואחת מן המסובין. לוקח כוס היין [או מיץ ענבים] בידו, ובעל הבית אומר סדר הקידוש וההבדלה, כמובא במחזורים.

ט. הנוהגים להטיף ג' טיפות מים ביין הקידוש בכל שבת ויו"ט (וכדעת רבותינו המקובלים), ינהגו כן גם במוצ"ש ז. [כ"כ בשו"ת שמן אפרסמון (ח"א סי' ה), שעמד וימודד ארץ כבוס של יקנה"ז אם דינו ככוס של הבדלה או ככוס של קידוש. וחקר גם בזה אם יש למוגז כוס הקידוש בג' טיפין כמו בכל קידוש על היין, או"י אין למוגזו וכמו בהבדלה. והעלה שזימוגו בג' טיפין כמו בכל קידוש. ע"ש. והב"ד רבינו הראש"ל בילקוט יוסף שבת כרך א ח"ד מהדורת תשענ"ג עמ' תשעה. ע"ש. וקצת צ"ע ממה שפסק מרן הגרע"י זצ"ל בחזו"ע שבת ח"ב עמ' תיד ס"ז דביקנה"ז ואין לו יין, יעשהו על חמר מדינה ולא על הפת, ומשמע דהבדלה עיקר. וי"ל. ועיין מש"כ בזה ידיד הרה"ג רבי מתתיהו גבאי שליט"א בספרו בית מתתיהו ח"ד הנד"מ (סימן כד) באורך וברוחב בהאי סוגיא. והביא משמיה דהמקובל הרה"ר עפ"י שליט"א בעל הדברי שלום שגם ע"פ הקבלה יש להטיף ביקנה"ז ושכן אמר לו גם הגי"ר ראובן סופר שליט"א. ועיין שו"ת אבני דרך חייג סימן עז].

י. במוצאי שבת זו אין צריך למלא הכוס על גדותיו כדי שישפך ממנו, כמו בכל מוצאי שבת (שעושים כן לסימן ברכה. מ"ב ס"י רצו ס"ק ה) בכל מוצ"ש. [ש"ש"כ פרק סב הע' כו משם הגרש"ז"א. וטעמו שהרי טעם הספיקה כתב הרמ"א ס"י רצו ס"א שהוא לסימן ברכה בתחילת השבוע, ועכשיו שהוא יו"ט ואסור בהרווחת שכר, אם יעשה כן הו"ל בזיון בקדושת היו"ט. ע"כ. וכן הוא בשלחן שלמה פסח פ"ט הע' 157. וכ"פ בספר הלכה של פסח שער ס' פ"ז סעי' עט]. ואדרבה בכל ארבעת הכוסות של ליל הסדר [וכן בשאר כוסות של מצוה כמו קידוש של שבת ויו"ט, בברית מילה או כוס שבע ברכות והופה וכיו"ב] אין צריך למלאותם על גדותיהם, אלא ימלא כפי מה שנקרא פי בני אדם "מלא", וכדרך שבני אדם מכינים כוס תה לאורח, ודיו. וזהו כוס "מלא" שדברו בו חכמים בכל מקום, ובני אדם טעו מכוס הבדלה במוצ"ש לשאר כוסות של מצוה. כך העיר לנו מו"ר ועט"ר הגר"ב"צ אבא שאול זצוק"ל. ובזה נמצא שלחן הסדר נקי ויבש במשך כל הסדר! וכן ראיתי מעשה רב אצל מו"ר הגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ואצל מרן הגרש"א זצ"ל. בכוס של מילה ובכוס של החופה. ודי בזה].

יא. מנהג הספרדים שאומרים סדר היקנה"ז מעומד כמו בכל קידוש. [ולבסוף יושב ושותה היין]. [עיין כה"ח סימן רעא או"י סב. וכתב כה"ח (ס"י תעג או"י כ) שלנוהגים להבדיל בישיבה בכל השנה, אם חל מוצ"ש ביו"ט אומרים יקנה"ז הכל בעמידה. ע"ש. וכ"פ

טו. ההולכים להתארח בבית אחרים וחוזרים לישון בביתם. ובשעה שיצאו מביתם לא יכלו עדיין להדליק נר היו"ט (מחמת קדושת השבת!). ידליקו הנרות בשעה שיחזרו לביתם (בברכה ומאש מצויה), ויקפידו ליהנות לאורם מעט, קודם שילכו לישון.

טז. גם מי שמקפיד בכל ערב שבת ויו"ט 'להבהב' הפתילה לפני שאשתו מדלקת הנרות, יזהר מאד שלא לעשות כן במוצאי שבת זה, שהוא יום טוב, שכן יעבור חלילה על איסורי הדלקה וכיבוי האסורים ביו"ט. ויסתפק בכה"ג בהכנת הנרות על מקומם ובנתינת השמן והפתילות בהם. והיה זה שכרו.

פרק טו - סדר התפילה בליל ההג

א. קודם התפלה יקח המחזור בידו ויעבור על ההוספות בסדר תפלת העמידה כדי שתהיה התפלה שגורה בפיו כמו שכתב השו"ע (סימן ק). ע"ש. ואע"פ שמתפלל מתוך הסיוד, לדעת מרן אין זה מספיק ואפ"ה צריך לסדר התפלה, כל שעברו ל' יום מהפעם האחרונה שאמר אותה. [כן היא דעת מרן כנ"ל. וכ"כ המשני"ב שם. וכן מנהג בני תימן (בלאדי ומקצת מן השאמ"ל) לסדר התפלות קודם כל תפלה ותפלה, ועושים כן בציבור, ונקרא "הסדרה". וכמ"ש בסיוד עץ חיים. מיהו יזהרו שלא לומר שם ומלכות בחתימת הברכות. והוא פשוט].

ב. לא יאחרו להתפלל ערבית מאוחר, אלא יזדרזו כדי שיבואו לביתם מוקדם ככל האפשר, להתחיל הסדר בזמן. ולכן יתחילו בתפלת ערבית כ- 20 דקות לאחר השקיעה (ולא בזמן הרגיל של צאת השבת בכל מוצ"ש). [ע"פ המשני"ב סימן תעב ס"ק ב. ע"ש. וע"ע פמ"ג א"א א שם].

ג. אומרים מזמור הרגל הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו (תהלים קז).

ד. אין הקהל צריכים לעמוד בקדיש ברכו של יו"ט. [כיון דביו"ט אין תוספת נשמה כלה, א"צ לעמוד. בית השואבה דינים השייכים לתפלת ערבית של יו"ט ס"א].

ה. מתפללים ערבית של חג הפסח, ומבדילין בתפילה, דהיינו שאומרים "ותודיענו" בברכת "אתה בחרתנו".

ו. אם שכח ולא אמר "ותודיענו" במקומו, וזכר אח"כ באמצע הברכה, חוזר ואומר "ותודיענו" במקום שנזכר, אבל אם הגיע לחתימת הברכה, כל שהזכיר שם 'השם' של החתימה, שוב אינו חוזר, ויסיים הברכה כרגיל, 'מקדש ישראל והזמנים'. ואינו רשאי לסיים 'למדני חוקיך'. [הליכות עולם ח"א עמ' שט ד"ה והנה. שו"ת יחווה דעת ח"א ס' צא או"י טו. וחזון עובדיה פסח עמ' רסח. וימים נוראים עמ' צ הע' יג].

* על אף שאינו חוזר כנ"ל, מ"מ עדיין הוא אסור בטעימה ובמלאכות שבת, עד הקידוש וההבדלה על הכוס. ואם אמר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש", בלא שו"מ, מותר במלאכה אך לא בטעימה.

ז. אם שכח ולא אמר "ותודיענו" בתפילה וגם טעה וטעם קודם ההבדלה על הכוס. י"א שחוזר להתפלל עמידה של ערבית ויאמר 'ותודיענו'. ויש חולקים ואומרים שגם כשטעם קודם שהבדיל על הכוס, אין מחזירין אותו להתפלל, דשאני 'ותודיענו' מדין 'אתה חוננתנו' בדין זה. ולמעשה לא יחזור, דספק ברכות להקל. [מו"ר הגר"ב"צ א"ש בשו"ת אור לציון ח"א או"ח ס"י לו. ולכאורה כ"י דעת מרן הראש"ל הגר"י יוסף זצוק"ל ע"פ מה שפסק בילקוט יוסף ח"א עמ' רל דאפילו במוצ"ש רגיל אם טעה ולא אמר אתה חוננתנו וגם טעם קודם שהבדיל, אינו חוזר אלא בתנאי של "נדבה", לחוש לראשונים המפרשים אחרת את הגמ' דטעה בזו ובזו. ע"ש. וכפל הדברים בהליכות עולם ח"א עמ' שי. ובחזון עובדיה שבת ח"ב עמ' שעט. ושם הדגיש "בתנאי נדבה". וע"ע חזו"ע ימים נוראים עמ' צא. ומאחר וק"ל דאין תנאי של נדבה בתפלת שבת ויו"ט, וכ"פ מרן בסימן קז סעי' א. ועיין ילקו"י ח"א עמ' רלו. הדר דינא, דבנ"ד שהוא יו"ט, אינו יכול לחזור כיון דלא יוכל לעשות התנאי דנדבה. ודו"ק. וקצ"ע מהא דהליכות עולם וחזו"ע שבת דלעיל, שמשגיח על האול"צ. ולפי האמור לכאורה איהו נמי הכי ס"ל, שלא יחזור להתפלל, כוותיה דהאול"צ ולא מטעמיה. וצ"ע].

ח. מי שטעה בתפילתו והתחיל ברכת "אתה חונן" של חול [במקום "אתה בחרתנו"], דק"ל (ס"י רסח סעי' ב) דגומר הברכה שהתחיל בה וחוזר לשל יו"ט. האם יאמר בתוך "אתה חונן", "אתה חוננתנו" כבכל מוצאי שבת, או שיאמר ברכת "אתה חונן" כרגיל, ויוסיף "ותודיענו" בברכת "אתה בחרתנו" כמו כולם. נחלקו האחרונים בדינו. יש המצדדים שיאמר אתה חוננתנו באתה חונן (עיין ש"ש"כ ח"ב פנ"ח הערה כט). וי"א שלא יוסיף ב'אתה חונן' כלום, רק יאמר 'ותודיענו' בתוך 'אתה בחרתנו' כמו כולם. [כ"פ האדר"ת בספר עובר אורח. וכ"פ בשו"ת מתת ידו מה"ח ס"י יג]. וכן עיקר. [שו"ר שכן העלה בקיצור אמרים מרן הראש"ל זצוק"ל בחזון עובדיה שבת ח"ב עמ' שעט].

ט. אין אומרים 'שובה' ויויחי נועם' ויואתה קדושי' במוצ"ש זה.

פרק טז - סדר הקידוש וההבדלה [יקנה"ז]

א. יהיה שלחנו ערוך, כדי שיהיה אפשר להתחיל הקידוש והסדר תיכף

מרו הראשון בחזון עובדיה פסח הגדש"פ עמ' י. ובהערה ח ד"ה והנה).

יב. **נר ההבדלה:** מצווה לברך על אבוקה [נר עם שתי פתילות או יותר, ששלהבתם מחוברת. ועיין יסוד ושורש העבודה שער ט פ"ד. ובאלף המגן על מטי"א סי' תר סק"ג].

יג. מי שהכין חתיכה מהנר הקלוע מודבק בצלחת זכוכית מערב שבת, יניחנה לפניו וידליקנה מאש מצויה כדי לברך עליו ברכת מאורי האש.

יד. **אין מברכין אלא על נר העשוי להאיר** [ש"ו"ע סי' רח"צ סי' יא-יב]. אבל אם הודלק מעיקרא למטרה אחרת, אין מברכין עליו. ולכן, נר שהודלק למצוה (כגון נר חנוכה וכדו), לכבוד, או כדי ליהנות מחומו, וכגון שהדליקו לצורך בישול, אין מברכין עליו [שש"כ פס"א סי' כז]. וכן אין מברכין על נר שהודלק לעילוי נשמת הנפטרים. [משנ"ב רח"צ סי' קל].

טו. **גם נר שהודלק לכבוד, לעילוי נשמה, לצורכי אש או חום וכדו ו"גם" למטרת אור,** (כלומר לשתי מטרות), אין לברך עליו במוצ"ש. [סי' רח"צ סי' יא בה"ל ד"ה נר. ושש"כ פרק טא סי' כז]. ונר שהודלק מעיקרו לכבוד או לצורכי אש וכדו, ועתה מחליט להשתמש בו לצורך אורה בלבד, ג"כ לא יוכל לברך עליו. [הנה הבה"ל בסי' רצח סע' יא ד"ה נר. הסתפק בזה. ומסיק לבסוף דבכה"ג יכבנו ויחזור להדליקו לשם אורה. ע"ש. וכפ"ש בשש"כ פרק טא סי' כז. ולפי"ז בני"ד דאירי במוצ"ש שהוא יו"ט שאינו רשאי לכבות, לא יוכל לברך עליו. ובפרט דקי"ל סב"ל. שו"ר שהגאון הגדול רבי משה לוי זצ"ל בספר הנפלא ברכת ה' ח"ד פרק ד סי' כג או א והערה 88 הביא מספר המאורות (ברכות נג). דאפילו אם הדליק הנר כדי להשתמש בו לשימושים אחרים, ולא כדי להאיר בלבד, מ"מ אם אח"כ ייחד אותו להאיר בלבד מברכים עליו. ושכן מוכח מלשון תר"י ברכות שם. והעיר על המשנ"ב בה"ל דאילו היה רואה דברי ספר המאורות לא היה מחמיר בזה. וכפ"ש מדפנשיה הפתח הדביר (סי' חצ"ר או"ו) והובא בכה"ש סי' או"ס. עכ"ל הברכה. וכתע' צל"ע].

טז. לברך ברכת מאורי האש על ה'נר נשמה' שהדליקו לצורך 'אש מצויה' – אסור. [גם משום שהוא שקוע בעומק הכוסית והוי כנר בעששית. וגם משום שהודלק לשם אש ולא לשם אור. וכדלעיל במקורות ההלכה הקודמת].

יז. לברך ברכת הנר על הנר שהדליקה **האשה לנר יום טוב.** יש מי שאוסר, (צ"ע אליעזר ח"י"ד סי' מב אות ב) אולם דעת מו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל להתיר. (כן דעת מו"ר הגר"צ א"ש הביא דבריו בספר ברוך שאמר על יו"ט פרק יא סי' יט) וכן עיקר. ומ"מ אם הנר נמצא בקופסת זכוכית, א"א לברך עליו ברכת מאורי האש, דהוי נר בעששית, ולכן יפתח את מחיצת הזכוכית או יוציא הנר החוצה, יברך עליו, ולאחר מכן יחזירו למקומו. [דאין חשש מוקצה בנר דולק ביום טוב].

יח. אפשר גם להדליק **נרונת אלומניום** רגילה [מאש מצויה] ולברך עליה.

יט. אע"פ שאפשר לברך גם על **שני גפרורים** שהודלקו מאש מצויה, לא ממוץ לעשות כן, כיון שקרוב לודאי שיכשילו את המחזיק בגפרורים בכיבוי הגפרורים.

כ. **אסור לכבות את נר ההבדלה.**

בברכת ההבדלה שבסדר יקנה"ז, חותם "המבדיל בין קודש לקדש". [אע"פ שבתחילת הברכה מזכיר המבדיל בין קדש ל"חול"].

טעה וחתם המבדיל בין קדש לחול. יחזור ויתקן עצמו מיד (תוך כדי דיבור) ויאמר: המבדיל בין קדש לקדש. עבר כדי דיבור, י"א דלא יצא י"ח דהוי משנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות, וצריך לחזור על ברכת ההבדלה. [שש"כ פס"ב סי' כא ועוד, הובאו בשו"ת רבבות ח"ב סי' קמה, וח"ו סי' קעז]. וי"א שיצא י"ח, דסוף סוף יו"ט כחול חשיב ביחס לשבת החמורה. וכן עיקר נכון דעת מרו הגר"ש אלישיב זצוק"ל דיצא, ומו"ר הגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל, ומרו הראש"ל הגר"ע יוסף זצוק"ל. חזו"ע פסח עמ' ערב. ובהגדה עמ' כט. וכן עיקר. וכ"ש דסב"ל].

כב. בסיום סדר הקידוש וההבדלה, מברך ברכת שהחיינו, ויושבים כל המסובים ושותים הכוס בהיסבה.

כג. בברכת שהחיינו יכוין לפטור את עצומו של יום, ואת כל מצות הלילה.

כד. כל המסובים חייבים לשתות מכוס הקידוש, שהיא הכוס הראשונה מארבע הכוסות, כולל הנשים [אע"פ שיש בו גם הבדלה. פשוט. וכן איתא שש"כ פרק טב סי' טז. ועוד].

כה. **שכח ולא אמר** נוסח ההבדלה כלל בקידוש, חייב עדיין בהבדלה. ובכל זמן שיזכור, יקח כוס יין בידו ויברך על הנר ברכת מאורי האש, ויאמר נוסח ההבדלה [מיקנה"ז] ויחתום "המבדיל בין קדש לקדש". ולא יחזור לברך שהחיינו. ולגבי ברכת "בורא פרי הגפן", אם הסיח דעתו משתיית היין, חוזר לברך הגפן. ואם לאו אינו חוזר לברך, [ע"פ השו"ע סימן תעג]. ויש בזה מספר אפשרויות כפי שיתבאר דינו לקמן.

שכח להבדיל בסדר היקנה"ז, ונזכר לאחר מכן, הרי שדינו דלהלן:

א. נזכר לפני טעימת הכוס – יאמר ברכת המבדיל וישתה. [נאף אם נזכר אחר ששתה רוב כוס ועדיין לא סיים לשתות, יוסיף יין, ויאמר ברכת המבדיל וישתה שוב רוב כוס,

שאף למנהג האשכנזים שמברכים על כל כוס, בכה"ג אין לברך, לפי שעדיין לא סילק עצמו מן היין, מה"ט אין זה בכלל מוסיף על הכוסות (כף החיים שם סק"ב)]. **ולאחר ששתה יברך על הנר.**

ב. אם נזכר לפני הכרפס, יבדיל מיד על כוס אחר, כדי שיוכל לאכול הכרפס, שאסור לטעום קודם הבדלה. [חזו"ע פסח עמ' ערב. ובהגדה עמ' כט. וכן צידד בבואור הלכה (ד"ה עד) שיבדיל על כוס אחר ויברך בורא פרי הגפן נר והבדלה, שמוטב לשתות בין הכוסות אף שמברך כיון שי"א שאין בכך חשש בפרט בזה שניכר שהביא עוד כוס להבדלה ולא לחוסיף על הכוסות, וזה עדיף מאשר לאכול את הכרפס קודם הבדלה שהוא איסור. ודלא כגר"ז (סעיף ז) שיאכל כרפס בלי הבדלה ויבדיל על כוס שני].

ג. נזכר קודם שמוג כוס שני – לשו"ע (שם) מבדיל על כוס אחר, דהיינו שמוג כוס אחר ואומר עליו ברכות נר והבדלה. [כ"פ בחזון עובדיה שם. מיהו במ"ב (סק"ד) פקקע שזה ייתכן רק לשו"ע שאין מברכים על כוס שני, שכיון שאינו מברך בורא פרי הגפן אין זה נראה כמוסיף על הכוסות, אבל לרמ"א שצריך לברך עליו, נראה כמוסיף על הכוסות, וצידד שרמ"א יבדיל על כוס שני דארבע כוסות. ע"ש].

ד. בשני המקרים הנ"ל, יבדיל רק ראש המשפחה על כוס יין נוסף. והשאר ישמעו ויצאו י"ח מדין שומע כעונה, אך אינם צריכים כוס בפני עצמם. כיון שאין זה מסדר הכוסות דליל הסדר. [פשוט].

ה. נזכר אחר שמוג כוס שני והתחיל ההגדה – אינו יכול להבדיל, שכבר אינו רשאי למזוג כוס אחרת ולהבדיל עליו, לכן יבדיל על כוס שני, דהיינו שלאחר ברכת 'אשר גאלנו' יברך על הנר ויאמר ברכת המבדיל וישתה את הכוס [שו"ע תעג סעיף א, ע"י בה"ל סעיף ג ד"ה הרשות. בלא בורא פרי הגפן (למרו) וחזון עובדיה שם. והשמטתי מש"כ שם שברכת בורא מאורי האש יברך גדול הבית באמצע ההגדה, ויכוונו השומעים לצאת י"ח, כדי שלא יהנו מן האור קודם שיברכו עליו. ע"ש. דבימינו שנהנים ממילא מאור החשמל כבר מקודם לא שייך דין זה. וכבר כתבנו ע"ז במקו"א בדין פורים שחל במוצאי שבת].

ו. נזכר אחר ששתה כוס שני או באמצע סעודתו – יפסיק מיד מאכילתו ויבדיל על כוס אחר, ויאמר ברכות נר והבדלה, ואם לא היה דעתו לשתות באמצע סעודתו יברך קודם לכן בורא פרי הגפן. [חזו"ע. ומ"ב שם סק"ה ושעה"צ סק"ט], ומובא בהאחרונים שאף כשמברך בסעודה אין חשש של נראה כמוסיף כל הכוסות].

ז. נזכר בברכת המזון – יבדיל על כוס שלישי, דהיינו שלאחר ברכת המזון יברך בורא פרי הגפן נר והבדלה [חזו"ע ומ"ב שם]. ואף אם נזכר אחר אפיקומן קודם ברכת המזון, יבדיל על כוס שלישי, שהרי אין לשתות יין אחר אפיקומן אף קודם ברכת המזון משום שנראה כמוסיף על הכוסות [כן מדויק בגר"ז שם סעיף ז, וכ"כ בשמירת שבת כהלכתה פ"ב הערה מב' בשם הגר"ש ז"א איערבאד].

ח. נזכר אחר ששתה כוס שלישי או באמצע ההלל – יבדיל על כוס רביעי, שאחר יהללוד יאמר ברכות נר והבדלה, ולרמ"א קודם לכן מברך בורא פרי הגפן.

ט. ואם נזכר אחר ששתה כוס רביעי ימזוג כוס חמישי [לראש המשפחה בלבד, וכדלעיל] ויבדיל עליו, דהיינו שיברך בורא פרי הגפן [כיון שכבר הסיח דעתו משתיית עוד יין] נר והבדלה (מ"ב שם). [ועיין היטב בכל האמור בשו"ת חזון עובדיה פסח סימן טז. וחזו"ע פסח עמ' ערב. והגדש"פ עמ' כט].

י. נזכר למחר – יבדיל על הכוס ביום, אבל לא יברך על הנר, שאין מברכים על הנר אלא במוצאי שבת. ואם נזכר במוצאי יו"ט יוצא הוא בהבדלה של מוצאי יו"ט אף שחותם בה בין קודש לחול (שמירת שבת כהלכתה פרק טב סעיף יט).

פרק יז - מקצת מדיני שמחות (אבלות) בערב הרגל

(נשאלתי ממורי הוראות רבים על דינים אלה בערב הרגל. היות והדבר מצוי ל"א, ואין פנאי מספיק לעיין בכל פרט ופרט בדינים אלו. לכן ביקשו שערך הדברים במקום אחד, למען ירוץ הקורא בו)

א. מי שנפטר לו אחד משבעה קרובים קודם הרגל, והוא אבל בתוך שבעה [דקי"ל שהרגל מוציא מדין שבעה]. ביום ששי זה שהוא עדיין "לפני" ערב הרגל, נוהג כל דיני אבלות עד שקיעת החמה [או עד שיקבל עליו קדושת השבת, לאחר פלג המנחה], כמו בכל ערב שבת. [כלומר דאבל בע"ש אסור בכל דיני אבלות. כולל תספורת, גילוח, גזיזת ציפורנים, כיבוס וגיהוץ. נעילת מנעל, ושיבה על הארץ. ואסור גם להתרחץ לכבוד השבת או הרגל. פרט לפניו ידיו ורגליו (וראה שיעורם בשו"ת יורו משפט"ך ח"א סי' מז או"י ט) בצונן, שמותר בכל ערב שבת דאבלות. ומותר להחליף הנגדים העליונים, ובמקום צורך, גם "מכובסים" לכבוד השבת. קרוב לשקיעת החמה. (עיין חזו"ע אבלות ח"ג עמ' פ, ו-פ, ועמ' רפ. וח"ב עמ' רפ. ועיין זכרון יצחק אבלות פרק לא סעיפים א-ו). ובספר "שילבים בודה" מלול. אבלות פרק כה]. ובשבת עצמה (שהיא ערב הרגל) נוהג עדיין דיני אבלות בדברים שבצנעה, ככל דיני שבת שבתוך שבעה, עד למוצאי שבת בלילה, שהוא כניסת היום טוב. [ועיין לקמן במקורות לסעיף הבא דיש מבני אשכנז שמקילים קצת ברחיצה גם בערב שבת זו סמוך לערב. ע"ש].

ב. עם צאת השבת (בלילה, לאחר צאת הכוכבים), הרגל (=החג) מבטל ממנו האבלות דשבעה, והוא מותר ברחיצה. ורשאי לרחוץ אפילו כל גופו, בחמין שהוחמו מערב יו"ט (וכ"ש שמי"ש), או שהוחמו ע"י דוד שמש מאליהם אפילו ביו"ט, (חזון עובדיה יו"ט עמי מא-מב), ודוקא מחוץ למרחץ, כלומר באמבטיה פרטית בביתו. אבל לא במרחץ. וכל שכן שמותר ברחיצת כל גופו בצונן (ובני אשכנז נהגו להחמיר לרחוץ בצונן דווקא) (ע"פ מרן השו"ע (או"ח סימן תקמח סעי' י בסתם. וביו"ט סימן שצט סעי' ה). שאוסר רחיצה בערב הרגל עד שתחשך. וכ"ש היכא שהוא ע"ש עוד קודם ערב הרגל שיש לאסור. ואמנם השו"ע (ביו"ט סי' שצט ס"ק טז) כתב להתיר להתרחץ ב"ערב שבת" זו ע"פ דברי התה"ד (סימן רפו). וכ"כ המ"א סימן תקמח ס"ק טו) והיינו לסמלן בחמין. והבה"ל שם העיר דהא"ר העיר על השו"ע והמ"א דהא כתב דה"מ דהמנהג להחמיר בה. והפמ"ג הסתפק דאולי אף שמקילין בערב הרגל משום כבוד הרגל, מ"מ אין ראייה להקל גם בע"ש. ומצדד להקל רק בצונן. וגם הח"א נוטה להחמיר. אמנם בדה"ח ה"ל אבילות וכן בשו"ת נוב"י מ"ק סי' צט העתיקו דברי התה"ד להלכה. ומסיק הבה"ל דהרוצה להקל להקל, אין מוחין בידו. ע"ש. וכ"כ בספר בדי השלחן על יו"ט (סימן שצט ס"ה בדה"ש ס"ק קא). ודוקא סמוך לחשיכה בע"ש. וכ"כ בספר פני ברוך (סי' כז סעי' ו) וז"ל, מי שמת לו מת בע"ש ושבת הוא ערב יו"ט, יש מתירים לרחוץ בע"ש סמוך לחשיכה בחמין לכבוד הרגל, ויש מתירים לרחוץ רק בצונן, והרוצה לסמוך להקל אין מוחין בידו. ע"כ. והיינו לדידהו בני אשכנז שסומכין על השו"ע ושאר אחרונים. אבל לדידן בני ספרד שקיבלו הוראות מרן השו"ע, אין להקל בזה. וכ"כ בספר זכרון יצחק על אבילות (פרק לה סעי' יד). ובספרו שו"ת דברי דוד ח"ה או"ח סימן קאו ו. ע"ש. ובספר שבילים בדעה מלול פרק כה סעי' א עמי תרפב. ויקרא דחיי סי' כד סעי' טז. וחזון עובדיה אבילות ח"י עמי צד סעי' ד].

* המתרחץ ביו"ט, צריך להזהר בכל הפרטים של רחיצה שפורטו לעיל בפרק ב.

ג. בעלמא כשחל הרגל באחד מימי השבוע, קי"ל: "אם קבר את מתו שבעה ימים קודם הרגל ונהג בהם גזירת שבעה, הרגל מבטל ממנו גזירת שלושים. ואפילו חל יום שביעי בערב הרגל, דמקצת היום ככולו ועולה לו לכאן ולכאן, ומותר לכבס ולרחוץ ולספר בערב הרגל". [לשון השו"ע ביו"ט סימן שצט ס"ג. ואו"ח סי' תקמח סעי' ח. ולמרוך מותר בכל מהבוקר, ולרמ"א מחצות היום. ומ"ש "ועולה לו לכאן ולכאן", ר"ל דכיון דקי"ל דמקצת היום ככולו לפיכך היום השביעי עולה לו לכאן ולכאן, דהיינו שתחילת היום השביעי הוא תשלום השבעה, ואח"כ מתחיל (באותו יום עצמו) היום השמיני, ר"ל דסוף היום השביעי הוא התחלת השלושים, וכיון שהתחיל יום אחד מהשלושים, אין צריך לשמור עוד כלום מהשלושים, לא ברגל ולא לאחר הרגל, דבא הרגל והפסיקו. בדה"ש שם ס"ז]. אלא שבנדון דידן, שחל יום "השביעי" לאבלו בערב הרגל שהוא "שבת". [וא"כ, אבילות שבעה, שבועה, שבועה בבוקר יום השבת, דאמרינן מקצת היום ככולו, ובאותו יום עצמו הרגל מבטל ממנו גם דיני אבילות דשלושים. אלא ד] אין לו הרבה נ"מ בזה למעשה, כיון שהוא שבת. ורק יהיה מותר מבוקרו של יום השבת, בדברים שבצנעה שהיה אסור בהם. כלומר שיהיה מותר בלימוד תורה, ובתשה"מ, ויהיה רשאי גם לרחוץ כל גופו בצונן. ובמוצאי השבת, לאחר כניסת החג, יהיה רשאי גם לרחוץ כל גופו בחמין. (כשהוחמו מערב יו"ט או בדוד שמש) מחוץ למרחץ וכו' כדלעיל. ועכ"פ לא יהיה רשאי להסתפר ולהתגלח בערב שבת. [וכ"פ בפסקי משה פרוזיס אבילות פרק כא סעי' יד, דאם חל שביעי שלו בשבת ערב הרגל, אסור לגלח בערב שבת, ומותר לגלח לאחר הרגל, כיון שלא יכול היה לגלח קודם הרגל. וצ"ע למו"ק זו ע"ב, שהובא בב"י סימן שצט. ובטו"ש ע"ש סעי' ג. וכ"פ זכרון יצחק אבילות פרק לה סעי' כג].

ד. ומיהו אם חל יום "השמיני" לאבלו בשבת ערב הרגל, [שאז יום השביעי לאבלו הוא ביום ששי, ערב שבת], יהיה מותר כבר ביום ששי [בבוקר. בדה"ש סי' שצט ס"ק עח. ובה"ל או"ח סי' תקמח ס"ח. וכה"ח שם או"מ ד. ושבילים בדעה אבילות פכ"ה סוף הערה 22], להסתפר ולהתגלח [פרט לאביו ואמו], לקצוץ ציפורניו, לכבס ולהתרחץ, כבר מיום ששי (=ערב שבת), אע"פ שיום השביעי הוא ערב הרגל ועדיין לא נכנס הרגל עצמו, הקלו עליו חכמים בכה"ל [דהא מצד השבעה אמרינן מקצת היום ככולו, וביום ששי כלו ימי השבעה. ומצד דיני שלושים דהרגל מבטלם הקלו להקדים לערב שבת, משום כבוד השבת והרגל. שו"ע יו"ט סימן שצט סעי' ג. זכרון

יצחק פלי"ה סעי' כג. ופסקי משה אבילות פכ"ה סעי' יד].

ה. ואם שלמו ימי השבעה מספר ימים קודם הרגל (=החג), כלומר והוא עדיין בתוך ימי ה"שלושים", הרגל מבטל ממנו דיני אבילות שלושים, ומותר לו להסתפר ולהתגלח [על שאר קרובים, כדלקמן], ולקצוץ ציפורניו, ולגהץ בגדיו, בערב הרגל. [שו"ע יו"ט סימן שצט ס"ג. ויקרא דחיי סי' כד סעי' יא. למרוך מהבוקר. ולרמ"א לאחר חצות היום].

ו. ודוקא אם הוא אבל על שאר קרובים, אבל האבל על אביו ואמו, אין הרגל מתיר לו להסתפר, דלעולם בעינן שלושים יום מלאים וגערה, ובלא זה, הוא אסור לו בתספורת ותגלחת. [שו"ע או"ח סי' תקמח סעי' ט. ויו"ט סי' שצט סעי' ד]. ומ"מ מותר גם לאבל על אביו ואמו לגזור הצפריניים בערב הרגל, לפי שאין גזיזת הצפריניים צריכה גערה. [זכרון יצחק אבילות פרק לה סעי' כב. ע"פ בית דינו של שלמה (יו"ט סי' ז). החיד"א בשו"ב (יו"ט סי' שצט ס"ק ב) שו"ת דברי דוד (ח"ד יו"ט סי' טט). ופסקי משה אבילות פי"ז סעי' קיד].

ז. לענין מניין ימי השלושים לאבילות, כתב השו"ע (או"ח סי' תקמח סעי' יג ויו"ט סי' שצט ס"ח) בזו הלשון: [נהג אבילות] שעה אחת לפני עצרת [=חג השבועות] חשובה כשבעה [ימים], ועצרת, כיון שאם לא הקריב קרבנות עצרת בעצרת יש לו תשלומין כל ז' [ימים], חשוב כשבעה, הרי יו"ט [יום]. ומשלים עליהם עוד ששה עשר יום [ונשלמו השלושים]. עכ"ל. [וכ"פ חזון עובדיה אבילות ח"י ע"מ קטו וזו"ת: אבל שנהג שעה אחת לפני חג השבועות, אותה שעה נחשבת לו לשבעה ימים, וחג השבועות נחשב לשבעה, כיון שאם לא הקריב קרבנות החג ביום השבועות יש לו תשלומין כל שבעה, הרי יו"ט יום ומשלים עליהם ט"ז יום אחרים. ובחז"ל היום השני של חג השבועות עולה למנין הטי"ז יום. ע"כ].

ח. כל האמור הוא לגבי אבילות האבלים. אבל האזכרה שעושים ביום השבעה לעילוי נשמת הנפטרים, יש לעשותם בליל יום השביעי מהקבורה או בליל השלושים ממש. ואין הרגל מעלה ומוריד בענין זה. [שו"ת יביע אומר חלק ז יו"ט סימן מב. וזו"ת: המנהג שעושים אזכרה בליל השבעה, ואפילו אם חל הרגל באמצע ימי השבעה, והוציאם מאבלם, אין עושים האזכרה אלא בליל יום השביעי מיום הקבורה. וכן נוהגים לעשות אזכרה ולימוד בליל השלושים, ואף אם חל רגל באמצע הימים, אין עושים האזכרה אלא בליל השלושים ממש. ונוהגים שמדליקים נר לעילוי נשמת המנוח בליל האזכרה של ליל השביעי, ושל ליל השלושים. ע"כ. וכן איתא בחזון עובדיה אבילות ח"י ע"מ קלו סעי' ט. ויקרא דחיי סי' כד סעי' כז. ועיין גם שו"ת יושב היס (סימן כ או"ב)].

ט. מי שהוא אונן (שמת לו מת בכניסת החג, ועדיין לא קבר את מתו, וכגון ששמע שמועה קרובה שנפטר קרובו לאחר שנכנס החג), בליל חג השבועות, שנוהג איסור אבילות בדברים שבצנעה, מ"מ רשאי הוא ללמוד תיקון ליל שבועות עם הציבור. [זכרון יצחק אבילות פלי"ז סעי' מג. ע"פ יביע אומר ח"ד יו"ט סי' לא או"י. וחזו"ע אבילות ח"י ע"מ קלו. וחזון עובדיה סוכות ע"מ תלט בשם רבני עיה"ק ירושלים ומזבח אדמה ועוד, לגבי ליל חושע"ר. ומינה לני"ד. וכ"פ רבינו הראש"ל בילקוט יוסף שבועות מהדו"ב ע"מ תרכט סט"ז].

ויהי רצון שירבו שמחות בבתיהם של כל ישראל אמן!

***

הערה: בני חו"ל נוהגים יו"ט שני של גלויות ביום שלאחר חג השבועות (ז' באייר). ויזהרו לא להכין שום דבר מיו"ט ראשון לצורך יו"ט שני. (כמ"ל בכל הקונטרס) עד שיגיע זמן צה"כ של יו"ט ראשון. ורק אח"כ יהיו רשאים לעשות הפעולות הנצרכות ליו"ט שני. ודו"ק

מועדים לשמחה!

GARAGE DOOR PROS
It's All About the Service!
Bar Levy 925-872-2342
Garage Door & Gate Specialist
garagedoorproscs@gmail.com
1-800-217-1267
garagedoorproscs.com

לעילוי נשמת
רחמים צברי בן רוזה
יוסף ותארי בן חממה
ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת
דוד בן חנה
תמר בת שרה
ת.נ.צ.ב.ה.

עבודות עפר תשתיות ובנין
י.ד. עשוש תשתיות בע"מ
רח' היצול 7 א.ת. הצפוני אשקלון
טלפון 08-6755646 פקס 08-6755607

להצלחת
הרב צורי חיון שליט"א וב"ב
יזכו לאושר ועושר וחיים טובים
ומתוקנים

לרפואת
רחמים חיים בן סימונה הי"ו
אוריאל מאיר בן שימרת הי"ו

לעילוי נשמת
זואירה בן אסתר
ת.נ.צ.ב.ה.
נתרם ע"י בנו הר' חיים פלוס הי"ו
להצלחתו ולהצלחת כל ב"ב

מונוגרף
מדפיסים בור בעב"ל
03-6189366

לברכה, הצלחה ובריאות
לה"ה משולם תירס בן ר' יעקב הי"ו
יאר"ך ה' ימי בטוב ושנותיו בנעימים

לברכה והצלחה
שלמה ורעות בן משה שיחוי
יזכו לאושר ועושר וחיים טובים
ומתוקנים

לעילוי נשמת
סימי בת רחמה
ת.נ.צ.ב.ה.

להצלחת
ה"ה אייל מלכה הי"ו וב"ב
יזכו לאושר ועושר וחיים טובים
ומתוקנים